

Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΚΡΥΜΜΕΝΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ

Σήμερα για να γνωρίσετε την παλιά και νέα πόλη της Σιάτιστας, πρέπει να τρυπώσετε στα γραφικά σοκάκια της, που θα σας φέρουν στα περίφημα αρχοντικά, στις περίτεχνες εκκλησίες και σε παραδοσιακά κεφάρια του κρασιού για να δοκιμάσετε το ηιαστό κρασί.

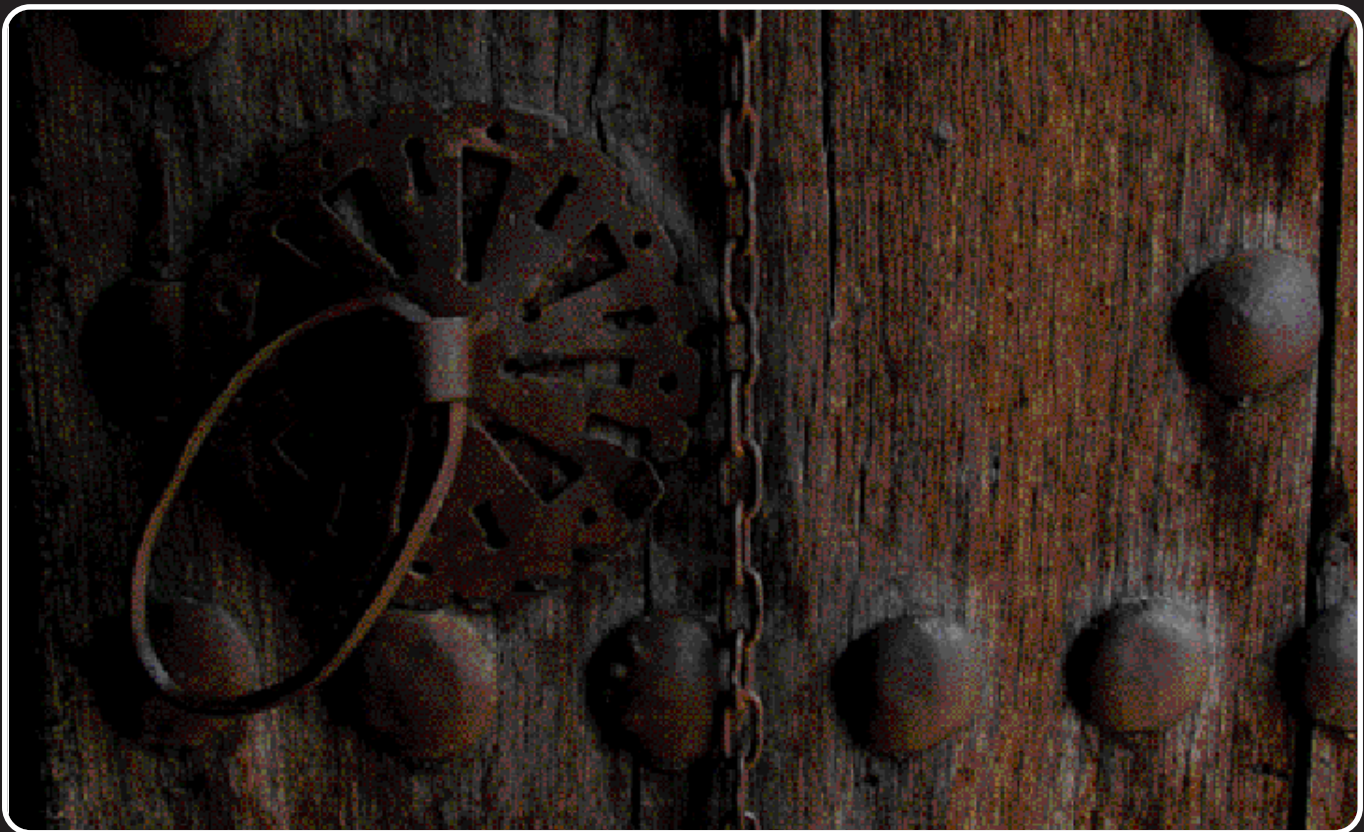
Η Βιβλιοθήκη με τα σπάνια βιβλία της, οι ανεκτίμητες συλλογές του Εκκλησιαστικού Μουσείου, το Βοτανικό και Παλαιοντολογικό μουσείο αλλά και τον φωτεινό κόσμο των λαογραφικών της συλλογών.

Οι κεντρικοί δρόμοι με τα πολλά καταστήματα γούνας και δερμάτινων ειδών όπου η εξαιρετική ποιότητα, και η μεγάλη ποικιλία, καθιέρωσαν τη φήμη της πόλης σε όλο τον κόσμο.

Οι καβαλάρηδες του Δεκαπενταύγουστου με τα στολι-

σμένα άλογα και τα γλέντια τους, τότε που γιορτάζει η Παναγιά, τα γραφικά της εξωκλήσια.

Στις ιστορικές πλατείες, της Γεράνειας και Τρία Πηγάρια της Χώρας, θα χαρείτε τη δροσιά που προσφέρουν τα τεράστια πλατάνια, ενώ στις ταβέρνες θα γευτείτε τους παραδοσιακούς μεζέδες και τα πεντανόστιμα σαρμάδια, που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής κουζίνας και της φιλοξενίας, βέβαια με την συνοδεία σιατιστινών κρασιών.

Η Σιάτιστα, με την ευγένεια μιας παλιάς αρχόντισσας, απλώνει το χέρι της και σας καλωσορίζει.

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Από τη γερμανική λέξη Schatz (θησαυρός) και Stadt (πόλη).
Ας περιηγηθούμε λοιπόν την «Θησαυρούπολη»

Έχετε δει την ταινία «Πριγκίπισσα Σίσου»; Δύο κόρες της οικογένειας Φλωρά-Καραβία, είναι Κυρίες επί των Τιμών στην αυλή των Αψβούργων. Φέρουν τον τίτλο φον Σισσάνι (από το Σισσάνι της Σιάτιστας).

Που έγιναν όλα αυτά τα θαυραστά;

Η πόλη της Σιάτιστας βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νομού Κοζάνης και απέχει από την πόλη της Κοζάνης μόλις 25 χλμ. Η Σιάτιστα, είναι κτισμένη αμφιθεατρικά, σε υψόμετρο 950 μέτρα. Είναι χωρισμένη σε δύο συνοικίες, στην Γεράνεια που είναι η παλαιότερη και στη Χώρα. Βορειοανατολικά τη σκιάζει με τον γυμνό του όγκο, το βουνό Γρίβας. Στα νότια αντικρίζει τον δασωμένο Μπούρινο και στα δυτικά τον Μακεδόνα ποταμό Αλιάκμονα. Τον ορίζοντα του κάδρου της φράζει ο κραταιός κορμός της Πίνδου.

Πότε άρχισαν όλα αυτά τα θαυραστά;

Η ίδρυση της πόλης τοποθετείται στις αρχές του 15^{ου} αιώνα.

Ελέγχοντας το εμπόριο

Η Σιάτιστα δημιουργήθηκε αμέσως μετά την Οθωμανική κατάκτηση. Δεν προϋπάρχει, ούτε είναι αρχαία πόλη. Είναι εντελώς καινούργια και αποτελεί εμπορικό σταθμό. Τέτοιες πόλεις που δημιουργούνται καθαρά από εμπόρους, έχουν τα χαρακτηριστικά μιας πολύ οργανωμένης πόλης, που δεν δικαιολογείται αν δεν υπήρχε στους πολιτισμούς αυτούς η τεχνολογία. Το 17^ο αιώνα, παρά την απομονωμένη θέση της, αποτελεί ένα αξιόλογο οικο-

νομικό κέντρο. Η Σιάτιστα ελέγχει ουσιαστικά όπιν εισάγεται στην και εξαγεται από την Οθωμανική Αυτοκρατορία εκείνο το διάστημα.

Αν τοποθετήσουμε ένα σταυρό στα Βαλκάνια, η Σιάτιστα καλύπτει ακριβώς το κέντρο τόσο του δρόμου της Εγνατίας και από εκεί στην Ιταλία. Στο διάστημα της παντοκρατορίας της Βενετίας, η παρουσία των Σιατιστινών εμπόρων είναι τόσο σημαντική που τελούν για πολλά χρόνια πρόεδροι της Ελληνικής κοινότητας. Όταν αλλάζει αυτός ο δρόμος και ανεβαίνουν προς τη Βιέννη καλύπτουν πάλι την Χερσαία οδό προς το Βελιγράδι, Βουδαπέστη, Βιέννη.

Από τη Λειψία στην Οδησό

Για το Σιατιστινό έμπορο η ενδοχώρα, δηλαδή ο ζωτικός χώρος δραστηριοποίησης, είναι από τη Λειψία μέχρι την Οδησό. Αυτή η τεράστια γεωγραφική ενότητα είναι η ενδοχώρα των Σιατιστινών εμπόρων, που αντιστοιχεί με ένα άλλο παράδοξο: όταν φεύγουν οι μετανάστες, πριν απ' το 1900, δεν κατεβαίνουν να φύγουν απ' τον Πειραιά. Διασχίζουν όλη την Ευρώπη και ανεβαίνουν στην Αμβέρσα ή το Αμβούργο και φεύγουν από εκεί. Είναι πιο οικεία αυτή η διαδρομή γι' αυτούς παρά να κατεβούν μέχρι την Αθήνα, που άλλωστε τότε δεν αποτελεί και μητροπολιτικό κέντρο.

Πως πλούτισαν λοιπόν;

Οι εμπορικές σχέσεις των αποδήμων με τις χώρες της Ευρώπης είχαν σαν αποτέλεσμα να γνωρίσει η Σιάτιστα κατά το 17^ο και 18^ο αιώνα τεράστια οικονομική ακμή αλλά και κοινωνική και πνευματική άνοδο. Γούνες, δέρματα, υφαντά, κρόκος και ακατέργαστο βαμβάκι και κρασιά, φορτώνονται στα караβάνια και μεταφέρονται στους μεγάλους εμπορικούς οίκους των παραδουνάβιων χωρών, που έχουν οργανώσει οι δραστήριοι Σιατιστινοί έμποροι και τα προωθούν, στις μεγάλες ευρωπαϊκές και οθωμανικές αγορές.

Από εκεί έφερναν μεταξωτά υφάσματα, κρύσταλλα και πορσελάνες, καθρέφτες με ξύλινες επιχρυσωμένες κορνίζες, κοσμήματα με πολύτιμους λίθους κ.ά., πολλά από τα οποία σώζονται μέχρι και σήμερα σε διάφορες σιατιστινές οικογένειες.

Και οι θησαυροί; Που είναι κρυμμένοι;

Το εμπόριο δεν εξασφαλίζει μόνο τον χρηματικό και υλικό πλούτο αλλά προωθεί τις τέχνες και τα γράμματα, εισάγει και τον πνευματικό πλούτο της Ευρώπης. Η πόλη κοσμεύεται με περίτεχνες εκκλησίες και μεγαλοπρεπή αρχοντικά, διαθέτει δίκτυο ύδρευσης και

αποχέτευσης. Βρίσκεται στο κοινωνικό της απόγειο. Την δόξα και τον πλούτο της τα ζήλησαν πολλοί. Έγινε στόχος των Τουρκαλβανών, οι οποίοι από το 1784 ως το 1830 έκαναν εναντίον της συνεχείς επιδρομές. Όμως οι Σιατιστινοί και τα σπίτια τους, που αποδείχτηκαν σωστά κάστρα, άντεξαν.

Οι Θησαυροί των Αρχοντικών

Οι θησαυροί διακρίνονται με γυμνό μάτι. Και μέσα και έξω από τα αρχοντικά. Διακρίνονται για τον αμυντικό χαρακτήρα τους και τον πλούσιο διάκοσμο. Τα περισσότερα έχουν παραστάσεις ξένων πόλεων, εκεί που δραστηριοποιούνται οι πλούσιοι έμποροι: στη Φρανκφούρτη στον ποταμό Μάϊν, στη Βενετία, στη Μαδρίτη, στην Κωνσταντινούπολη. Η Κωνσταντινούπολη, εκτός από κέντρο του πολιτισμού, είναι ουσιαστικά η υλοποίηση της οικουμενικής ιδιότητας των Ελλήνων. Η Πόλη συγκροτεί την οικουμενική παρουσία των Ελλήνων. Τα θέματα των αναπαραστάσεων επιλέγονται κοντά στην Κωνσταντινούπολη με βάρος συνήθως τις πόλεις με τις οποίες εμπορεύονται.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Περίτεχνες εκκλησίες

Έτοι χτίζονται περίτεχνες εκκλησίες, που ζωγραφίζονται από σπουδαίους καλλιτέχνες της Κρητικής Σχολής, αλλά και των μακεδονικών και ηπειρωτικών εργαστηρίων.

Άριστοι τεχνίτες

της ξυλογλυπικής τέχνης, αποτυπώνουν πάνω στους δεσποτικούς θρόνους, στα προσκυνητάρια και στα τέμπλα με φυσιοκρατική και τρισδιάστατη υπόσταση, την οπική εικόνα του Παραδείσου. Ηπειρώτες μαστόροι από τα χωριά της Κόνιτσας καθώς και Δυτικομακεδόνες, έρχονται με τα **ιονάφια** τους και χτίζουν τα μεγαλόπρεπα αρχοντικά των εμπόρων.

Χρωματιστός παραμυθένιος κόσμος

Σπουδαίοι λαϊκοί ζωγράφοι με τα γαϊώδη χρώματα των **χρωστήρων** τους, τις γρήγορες και σίγουρες πινελιές τους, ζωγραφίζουν στους τοίχους, στις **μεσάντρες** και στα ταβάνια των αρχοντικών μπουκέτα με λουλούδια, πουλιά, φρουτιέρες, βυζαντινούς αετούς, την **Θεογονία** των αρχαίων και τους μύθους του Ομήρου, την Αγία Λαύρα αλλά και την Κωνσταντινούπολη με τον Βόσπορο, την Ανδριανούπολη, την Βενετία, ένας κόσμος χρωματιστός, παραμυθένιος.

Μικρογραφία της Ευρώπης

Ιδρύονται σχολεία και αξιόλογες βιβλιοθήκες. Μεγάλοι λόγιοι της εποχής, όπως ο Μεθόδιος Ανθρακίτης, ο Μιχαήλ Παπαγεωργίου και ο Αργύριος Παπαρίζου, με την διδασκαλία τους μεταφέρουν στα σχολεία της πόλης τα μηνύματα του **Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού**. Ο πολιτισμικός καμβάς της Ευρώπης βρίσκει στη Σιάτιστα την αρτιότερη έκφρασή του.

Ισνάφι, κομπανία, μπουλούκι, ομάδα εργασίας.

Επικεφαλής: Πάνω απ' όλους ήταν ο πρωτομάστορας, ευρηματικός, οργανωτικός, σχεδιαστής, τολμηρός, παζάρευε τη δουλειά και την έκλεινε. Τα υπόλοιπα μέλη ήταν οι μάστορες και οι παρακεντέδες. Την ιεράρχηση στο μπουλούκι ακολουθούσε και η κατανομή της αμοιβής. Σε όλη τη διάρκεια τη εργασίας, η διατροφή και τα γενικά έξοδα του μπουλουκιού καθορίζονταν από τον πρωτομάστορα με στόχο να περισσέψουν χρήματα που θα αποτελέσουν μετά τη διανομή -το μικρό θησαυρό του καθενός που θα φέρει στο χωριό μέσα στο κεμέρι του, για την οικογένεια που περιμένει. Αποτελείται από δύο πελεκάνους, τεχνίτες της πέτρας, δύο κλειδοσάδες, για το χτίσιμο εσωτερικών τοίχων, δύο έμπειρους μαστόρους για το εξωτερικό χτίσιμο, δύο νταμαρτζήδες που μετά την εξόρυξη της πέτρας βοηθούσαν στη δουλειά, δύο καλφάδες, μαθητευόμενους, δύο λασποπαίδια για το πηλοφόρι. Μιλάνε μια συνηματική γλώσσα τα μπουλούκια των μαστόρων, τα κουδαρίτικα τα έλεγαν για να μην τους καταλαβαίνουν οι τρίτοι.

Χρωστήρας: πινέλο

Μεσάντρα: εντοιχισμένη ντουλάπα

Θεογονία Η Θεογονία (γέννηση των Θεών) μαζί με την Κοσμογονία, (γέννηση του Κόσμου) και την Ανθρωπογονία (γέννηση του ανθρώπου) αποτελούν μία αφήγηση θρησκευτικού τύπου.

Η πιο γνωστή είναι η Θεογονία του Ησίοδου που περιγράφει την καταγωγή των 12 θεών του Ολύμπου.

Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός: αποτελεί σημαντικό πνευματικό κίνημα που τοποθετείται στα μέσα του 18^{ου} αι. Γεν-

νήθηκε στη Γαλλία προετοιμάζοντας το έδαφος για την Γαλλική Επανάσταση. Κηρύσσει τον ορθολογισμό και την πίστη στην πρόοδο, αξιώνοντας αλλαγές σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δράσης, στους πολιτικοκοινωνικούς θεσμούς. Βασικός φορέας των νέων ιδεών που έφερε ο Διαφωτισμός ήταν η ανερχόμενη αστική τάξη που μέχρι εκείνη την εποχή παρέμενε αποκλεισμένη από το σύστημα της απολυταρχίας. Ανάμεσα στους σημαντικούς εκφραστές του Διαφωτισμού τοποθετούνται οι Voltaire και Montesquieu. Οι Diderot, και d'Alambert συγκρότησαν το ιδεολογικό υπόβαθρο του Διαφωτισμού στην Εγκυκλοπαίδεια. Ο J.J. Rousseau στο Κοινωνικό Συμβόλαιο, προτρέπει σε μια Ευρώπη που θα υποστηρίζει τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Ο Διαφωτισμός- μέσω των παροικιών - μεταδίδεται με καθυστέρηση στον υπόδουλο Ελληνισμό, εξ αιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν στις τουρκοκρατούμενες περιοχές.

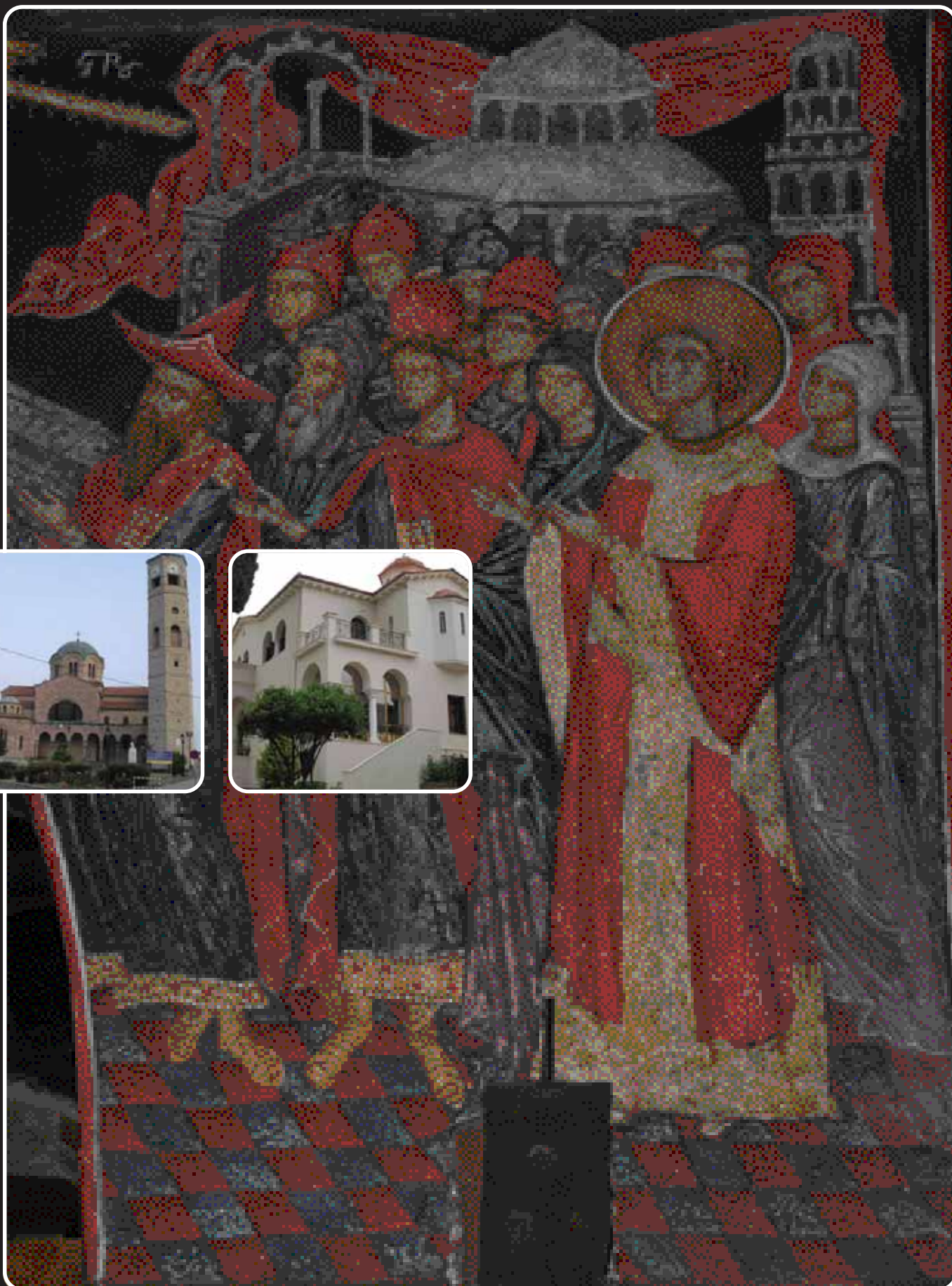
Στην περίοδο 1750-1821 αναπτύσσεται έντονη πνευματική δραστηριότητα γύρω από θεμελιώδεις ιδέες όπως ελευθερία, δικαιοσύνη, ανεξιθρησκία, αρετή, επιστήμη, με αντικειμενικό σκοπό το φωτισμό των υπόδουλων Ελλήνων, ώστε αυτοί να διεκδικήσουν την απελευθέρωσή τους. Παράλληλα εκείνο το διάστημα ιδρύθηκαν σχολεία, εκδόθηκαν βιβλία, μελετήθηκαν οι θετικές επιστήμες. Κορυφαίοι εκπρόσωποι του ελληνικού διαφωτισμού υπήρξαν οι Ρήγας Φεραίος και ο Αδαμάντιος Κοραής.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Είκοσι έξι μεταβυζαντινές εκκλησιές στολίζουν την πόλη της Σιάτιστας και καλούν τον επισκέπτη να του διηγηθούν την μακραίωνη ιστορία τους μέσα από τους θησαυρούς της τέχνης που κρύβουν στο εσωτερικό τους.

Ι. ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Παλαιότερη των όληων η **τρίκλιτη βασιλική** της Αγίας Παρασκευής. Από 1677 δεσπόζει στο κέντρο της Γεράνειας. Η εξωτερική όψη είναι φτιαγμένη για να μην προκαλεί. Είναι μια εκκλησία του 1677 και οφείλει να μη μοιάζει με εκκλησία. Οι μάντρες 4 μέτρων που υπάρχουν γύρω-γύρω την κλείνουνε. Οι περισσότερες μάντρες πέσανε το 1912, μετά δηλαδή την γεωγραφική επέκταση του νεοελληνικού κράτους. Το καμπαναριό πάντως δεν προκαλούσε, γιατί έγινε γύρω στα 1850, μετά την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους (1832).

Αιχμαλωσία των αισθήσεων

Σαν περάσεις το κατώφλι της εισόδου και κατεβείς τα πέτρινα σκαλιά της, ένας θησαυρός αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής και ξυλογλυπτικής αυτόματα αιχμαλωτίζει όλες σου τις αισθήσεις. Η οροφή είναι γεμάτη με θόλους και αψίδες που σχηματίζουν σταυρό. Στον κεντρικό θόλο επιβλητικός φαντάζει ο Παντοκράτορας. Πιο εκεί ο Ιησούς ως Βασιλεύς των Βασιλέων και Μέγας Αρχιερέας. Η ζωή του Χριστού και ο **Ακάθιστος Ύμνος** ξετυλίγονται στους τοίχους του ναού.

Μαρία, η Θεοτόκος

Στην κόγχη του ιερού η **Πλατυτέρα των Ουρανών** ανοίγει στον κόσμο την τεράστια αγκαλιά της.

Τα ξυλόγλυπτα της Αγ. Παρασκευής

Το εξαιρετικής τέχνης επιχρυσωμένο **τέμπλο**, ο δεσποτικός θρόνος και ο **άμβωνας** με τις ξυλόγλυπτες παραστάσεις συναρπάζουν. Ένας συμβολικός αλλιώτικος κόσμος προβάλλει ζωντανός μπροστά μας.

Οι εικόνες της Αγίας Παρασκευής

Οι δεσποτικές εικόνες θαμπώνουν με τα ζωγράχματά τους και την άφθαστη τέχνη της **κρητικής μεταβυζαντινής** εικονογραφίας με εκπρόσωπο τον **Θεόδωρο Πουλάκη**.

Ο Επιτάφιος

Ο Αναστάσιος Ιωάννου από τα Γιάννενα, με τη δυτική τεχνοτροπία του, ζωγράφισε στα 1741 στις δύο όψεις ενός ξύλου τον **Επιτάφιο**.

Οι αρχαίοι υμών πρόγονοι...

Στον νότιο τοίχο του νάρθηκα - γυναικωνίτη στο δένδρο του **Ιησοαί**, απεικονίζονται αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και συγγραφείς. Ο Σόλων, ο Πλούταρχος, ο Αριστοτέλης, ο Πλάτων, ο Θουκυδίδης και η Σίβυλλα.

Ποιό είναι λοιπόν το εκφραστικότερο δείγμα της μεταβυζαντινής φυσιογνωμίας της Σιάτιστας;

Ο ναός της Αγίας Παρασκευής. Μαζί με τον ναΐσκο της Παναγίας στα νότια, είναι διακοσμημένος με τοιχογραφίες. Η εικόνα της Αγίας μέσα στο ναό διακρίνεται από το αργυρό της περίβλημα.

Ο καϊκός στην σκεπή

Όλοι οι κάτοικοι δώσαν τα μπακίρια τους, τα μαγειρικά τους σκεύη. Ο Επίσκοπος ζήτησε να γίνουν πλάκες για να λέει ο Σιαπισινός «δικιά μου είναι η σκεπή». Είναι φτιαγμένα από Ζουπανιώτες, δηλαδή από τεχνίτες απ'

Το κλίτος, τα κλίτη σημαίνει ο διάδρομος
ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ονομασία

Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ, είναι ένα από τα σημαντικότερα φιλολογικά μνημεία της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας. Ο Ακάθιστος Ύμνος (οι Χαιρετισμοί) ψάλλεται τμηματικά την Μ. Σαρακοστή, κάθε Παρασκευή για 5 συνεχείς εβδομάδες. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά:

Πότε και πού;

Ήταν 8 Αυγούστου του 626 μ.Χ., όταν η Βασιλεύουσα διέτρεξε μεγάλο κίνδυνο, ενώ ο αυτοκράτορας Ηράκλειος πολεμούσε με τους Πέρσες στο εσωτερικό τους. Φεύγοντας ο Ηράκλειος εμπιστεύθηκε την άμυνα της Πόλης στον Πατριάρχη Σέργιο και τον Πρωθυπουργό Βώνο. Την απουσία του Ηράκλειου εκμεταλλεύθηκαν οι Άβαραοι. Πολιορκούν την Πόλη και από στεριά και θάλασσα. Τον ίδιο καιρό μια περσική στρατιά έφτανε στη Χαλκηδόνα. Τότε ο Βώνος με τον Σέργιο ανέλαβαν την υπεράσπιση της αυτοκρατορίας. Ο Πατριάρχης περιέτρεχε τη πόλη με την εικόνα της Παναγίας των Βλαχερνών και ενθάρρυνε τα πλήθη και τους μαχητές. Η μεγάλη καταστροφή που προξένησε ο Βυζαντινός στόλος στα αβαροσλαβικά μονόξυλα, ανάγκασε Αβάρους και Πέρσες να λύσουν την πολιορκία. Ξαφνικά και ένας φοβερός ανεμοστρόβιλος που δημιούργησε τρικυμία κατέστρεψε τον εχθρικό στόλο και τη νύκτα της 7^{ης} προς την 8η Αυγούστου. Ο εχθρός έφυγε συντριμμένος. Έτσι η Πόλη σώθηκε. Οι κάτοικοι πίστεψαν ότι η ίδια η Παναγία μπήκε επικεφαλής των υπερασπιστών της Πόλης, πολλοί μάλιστα την είδαν πάνω στα τείχη! Ο λαός συγκεντρώθηκε τότε στο Ναό της Παναγίας των Βλαχερνών και μαζί με τον Πατριάρχη Σέργιο τέλεσαν ολονύκτιο ευχαριστία: όρθιοι έψαλαν σε ένδειξη βαθειάς ευγνωμοσύνης τον «Ύμνο» που έκτοτε ονομάστηκε «Ακάθιστος», αποδίδοντας τα «νικητήρια» και την ευγνωμοσύνη τους στην υπέρμαχο στρατηγό, την Παναγία.

Το κυρίως θέμα

Το μυστήριο της ενσάρκωσης του Χριστού, με ειδική έμφαση στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου.

Η Πλατυτέρα των Ουρανών

άλλη ονομασία της Παρθένου Μαρίας, της Θεομήτωρος

Το εικονοστάσιο ή τέμπλο

είναι ένα Βυζαντινής καταγωγής αρχιτεκτονικό μοτίβο, το οποίο είναι χαρακτηριστικό των Ανατολικών Εκκλησιών. Έτσι ονομάζεται στους Ορθόδοξους ιερούς ναούς μια ξύλινη ή μαρμάρινη κατασκευή, η οποία χωρίζει τον κυρίως ναό από το Ιερό Βήμα.

Άμβωνας

από το ρήμα «αναβαίνω». Πρόκειται για το μέρος του εσωτερικού της εκκλησίας, από το οποίο ο ιεροκήρυκας βγάζει κήρυγμα ή ο διάκονος διαβάζει το Ευαγγέλιο. Η ανάγκη για τον άμβωνα δημιουργήθηκε από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια, ούτως ώστε ο αναγνώστης του Ευαγγελίου και οι ψάλτες να είναι ορατοί απ' όλους τους πιστούς. Στην αρχή τοποθετούνταν στο μέσο του ναού, κατόπιν καθορίστηκε ως μόνιμος χώρος το αριστερό (βόρειο) μέρος του κυρίως ναού. Ο άμβωνας συμβολίζει τον τάφο του Χριστού και ο διάκονος τον άγγελο

της Αναστάσεως Συνήθως είναι μαρμάρινος ή ξύλινος, πλούσιος σε φιλοτεχνήματα και αξιόλογα σκαλισματα. Φέρει συνήθως παραστάσεις των ιερών Ευαγγελιστών και υπάρχει ανάγλυφο περιστέρι, πάνω στο οποίο τοποθετείται το ιερό Ευαγγέλιο και συμβολίζει το Άγιο Πνεύμα.

Κρητική μεταβυζαντινή εικονογραφία

Μετά την άλωση της Πόλης το 1453, η παραγωγή των φορητών εικόνων εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση στη θρησκευτική τέχνη των ορθόδοξων πληθυσμών. Στη βενετοκρατούμενη Κρήτη στο Χάνδακα, το σημερινό Ηράκλειο, γνωρίζει μάλιστα ιδιαίτερη ανάπτυξη: πολλοί ζωγράφοι εγκαταλείπουν την Κωνσταντινούπολη και έρχονται να μείνουν στο Χάνδακα. Τα πρότυπα της εποχής των Παλαιολόγων, με κύριο χαρακτηριστικό την ελευθερία της κίνησης και την επανένταξη της προοπτικής, συνδυάζονται πολλές φορές με στοιχεία από τη δυτική τέχνη, λόγω της επαφής των κρητικών ζωγράφων με καλλιτέχνες από τη Βενετία. Η τουρκική κατάκτηση το 1669 θα σημάνει το τέλος της πνευματικής άνθησης για την Κρήτη. Ο Θεόδωρος Πουλάκης γεννήθηκε στα 1620 στις Κυδωνίες Κρήτης και πέθανε στην Κέρκυρα στα 1692. Διάσημος μεταβυζαντινός αγιογράφος, εκπρόσωπος της Κρητικής Σχολής. Σπούδασε ζωγραφική στη Βενετία, όπου έζησε από το 1646 έως και το 1654. Εργάστηκε σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Τα έργα του αντανακλούν το ευρωπαϊκό μπαρόκ στη μεταβυζαντινή τέχνη και αποδίδουν μία ιδιόμορφη και προσωπική τεχνοτροπία, που επέδρασε στην επανησιακή ζωγραφική του 18ου αιώνα.

Ο Ιεσσαί

είναι ο πατέρας του βασιλιά των Ιουδαίων, Δαυίδ. Η φράση δένδρο ή ρίζα του Ιεσσαί αναφέρεται στη συμβολική αγιογραφική παράσταση, που εικονογραφεί το γενεαλογικό δένδρο της ενσάρκωσης του Ιησού Χριστού. Συνήθως παρουσιάζεται ο Ιεσσαί ξαπλωμένος. Από το σώμα του βλαστάνει ένα δένδρο. Στην κορυφή του σαν λουλούδι εμφανίζεται η Μαρία με το βρέφος Ιησού. Στους κλάδους του δένδρου απεικονίζονται κατά γενεαλογική σειρά, από κάτω προς τα πάνω, οι επίγειοι προπάτορες του βιβλικού Ιωσήφ. Ανάλογα με την έμπνευση των αγιογράφων παρεμβάλλονται και άλλα βιβλικά πρόσωπα, κυρίως Προφήτες.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

το **Πεντάλοφο**. Οι άριστοι αυτοί τεχνίτες κατασκευάζουν αντικείμενα, κύρια, και γεφύρια από την Ήπειρο μέχρι τη Βαγδάτη.

Πιάτα στο καμπαναριό;

Το εξάγωνο καμπαναριό που χτίστηκε το 1862 από το Πενταλοφίτη αρχιτέκτονα Αποστόλη. Στην κορφή του καμπαναριού ξεχωρίζουν 2 μπλε αντικείμενα. Τι είναι; Όταν πια φτάνουν οι μαστόροι στη στέγη φωνάζουν, ότι τέλειωσαν, για να τους κάνουν το τραπέζι. Και πράγματι, τρώνε εκεί ψηλά! Και τα πιάτα που τους πάνε το φαγητό εντοιχίζονται.

Ο γυναικωνίτης

Μπαίνουμε στον γυναικωνίτη. Η Αγία Παρασκευή χτίζεται ακριβώς στο μεταίχμιο, όπου η κοινότητα αφήνει το Βυζαντινό της παρελθόν και περνάει πια στο Ελληνικό. Δηλαδή είναι ο νέος Ελληνισμός. Το Βυζάντιο έχει δύσκολες κατασκευές, ναούς σταυροειδείς εγγεγραμμένους με τρούλο. Στη μεταβυζαντινή περίοδο τα πράγματα απλοποιούνται. Από εκεί και μετά, έχουμε βασιλικές. Αυτή εδώ η ανωδομή είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο και στην κάτοψη της είναι βασιλική.

Προσέξτε, είναι κλειστός ο γυναικωνίτης εντελώς. Δηλαδή τελειώνει η λειτουργία, κοινωνούν οι άντρες, βγαίνουν έξω, ανοίγει η πόρτα, κατεβαίνουν οι γυναίκες, κοινωνούν. Δεν υπάρχει επαφή.

Ο χώρος του γυναικωνίτη έχει μεγαλύτερες καταστροφές γιατί κατά την Ιταλική κατοχή προσπάθησαν να κάψουν την εκκλησία. Και γι' αυτό κάπκαν τα χρώματα, ήταν πιο ευαίσθητα τα οξύινα, γιατί είχαν πάνω αιθάλη κίχλας τριών αιώνων και ρητίνες. Τα χρώματα καθαρίστηκαν πρόσφατα.

Οι κάτω τοιχογραφίες

είναι γύρω στο 1900, λίγο πριν λίγο μετά, από έναν

τοπικό ζωγράφο, που ήθελε τους Αγίους λιγάκι πιο στρομπουλούς, πιο ταϊομένους, πιο ευχαριστημένους.

Τα μάγια γιατί μέσα στην εκκλησία;

Κατά τη διάρκεια της ανακαίνισης βρήκαμε πάρα πολλά μάγια. Όπου δηλαδή υπήρχε εσοχή, υπήρχε κωμένο και ένα ματσάκι. Στον γυναικωνίτη και μέσα στα σκαλοπάτια. Σε μπουκαλάκια κίχλας. Άρα σε μικρά χαρτιά γραμμένη η κατάρα με διάφορα κουρελάκια κλπ. Γιατί; Γιατί είναι συνολική λατρεία. Θεωρούν ότι τα μάγια έχουνε μεγαλύτερη ισχύ εδώ μέσα, αφού υπάρχει όλη αυτή η ενέργεια.

Ο νιπτήρας

Αυτό εδώ χρησιμοποιήθηκε κάποτε σαν κολυμβήθρα. Είναι σημείο όπου πλένονται τα ιερά σκεύη μιας εκκλησίας.

Ποτέ δεν πετάμε τίποτα

Πρέπει να μαθαίνουμε πολλά πράγματα, τα υλικά που χρησιμοποιούνταν σε κεντρική λατρεία, σε συνολική λατρεία αιωρούνταν, δημιουργούν ενέργεια... ένα μέρος από την ενέργεια αυτή, μεταφερόταν στο ίδιο το αντικείμενο. Οπότε ποτέ δεν πευόταν τίποτα. Δηλαδή σπασμένα ποτήρια θα θαβόντουσαν μέσα στην εκκλησία. Εικόνες θα θαβόντουσαν μέσα στην εκκλησία. Δεν πευόταν ποτέ τίποτα.

Προχωράμε έξω.

Εσείς πρώτα θα θυμάστε ότι ελάχιστες εκκλησίες στον Ηπειρωτικό χώρο έχουν μάρμαρο.

Ο τύπος που κατέκτησε τον κόσμο

Ο σταυροειδής εγγεγραμμένος είναι ο τύπος που κατέκτησε τον κόσμο. Οι χριστιανοί δεν είχαν ναούς, διότι λόγω της πίστης τους διώκονταν άγρια από τους Ρωμαίους. Η θρησκεία τους αποκαθίσταται με το διάταγμα

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

του πρώτου επίσημου Ρωμαίου χριστιανού, του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Α΄. Το 312 μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος κηρύσσει το χριστιανισμό επίσημη θρησκεία της αυτοκρατορίας. Τότε ξαφνικά οι χριστιανοί βγαίνουν από τις κατακόμβες και χρειάζονται ναούς. Που να στεγαστεί όλος αυτός ο κόσμος; Οι ειδωλολατρικοί ναοί δεν χωράνε το πλήθος των πιστών, έχουν χώρο μόνο για τον ιερέα. Τι να ήταν τότε άραγε έτοιμο να στεγάσει τους πιστούς; Σίγουρα κάποιο δημόσιο κτίριο, σχεδιασμένο εξ αρχής να στεγάζει πλήθος από μων. Η βασιλική, ρωμαϊκό δικαστήριο με τρεις διαδρόμους (κλίτη), έγινε με τη μετατροπή της σκεπής σε τρούλο, το σύμβολο της υδρογείου και θεϊκού κόσμου, η πρώτη χριστιανική εκκλησία.

Ποιος είναι ο κόσμος που συμβολίζει μία ορθόδοξη εκκλησία;

Όταν φτιάχνουν μία εκκλησία αυτό που προσπαθούν να παραστήσουν, να δώσουν υπόσταση, όγκο και αίσθηση των πραγμάτων είναι, ποια είναι η νέα **Σιών**. Δηλαδή προσπαθούν να φτιάξουν ένα κόσμο. Οι Βυζαντινοί στην εξέλιξή τους φέρνουν το κάθετο άξονα. Δηλαδή υπάρχει ένας άξονας που είναι η λατρεία, αλλά στον κόσμο υπάρχει ένας κεντρικός άξονας που είναι από Θείο στον άμβωνα. Με τον ίδιο τρόπο οι όγκοι αυτοί το διακοσμούν.

Εμείς είμαστε άνθρωποι. Δίπλα μας στους τοίχους είναι σε φυσικό σχεδόν μέγεθος άνθρωποι που έγιναν άγιοι, των **Πατέρων της Εκκλησίας**, η των Αποστόλων κλπ. Γιατί αυτοί μετέφεραν το δίδαγμα της ζωής του Χριστού, που είναι το **Δωδεκάορτο**. Στον τρούλο είναι ο Παντοκράτορας, γιατί «Εγώ ειμί το άλφα και το ωμέγα». Γύρω-γύρω είναι η ετοιμασία του θρόνου. Να λοιπόν πως συμβολίζεται ο κόσμος στην ορθόδοξη Εκκλησία!

Αυτό που βλέπουμε εδώ συμβαίνει παντού;

Σχεδόν παντού. Υπάρχουν τροποποιήσεις ανάλογα με την εποχή. Έχουμε μια διαφοροποίηση στην κόγχη του Ιερού. Συνήθως στη κόγχη έχουμε τη **Παναγία Βλαχέρνα** με ένα δίσκο, που είναι ο Χριστός. Εδώ δεν είναι στον τύπο της Βλαχέρνας και ακριβώς από κάτω υπάρχει ο μελισσιός, δηλαδή κοινωνία σώματος και αίμα. Ο Χριστός είναι μια Τράπεζα στη μέση, απ' τη μια μεριά κοινωνεί το Δισκοκόπητρο και απ' την άλλη δίνει στους Αποστόλους. Στους από κάτω υπάρχουν τέσσερις Πατέρες της Εκκλησίας.

Η επί του όρους ομιλία

Εδώ μεσολαβεί η παράσταση της «επί του όρους ομιλίας», στην οποία ο Χριστός είπε: «Αφετε τα παιδιά, ελθέιν προς με». Να αφήνετε τα παιδιά να έρθουν σ' εμένα. Είναι ίσως το μοναδικό παράδειγμα στον Ελληνικό χώρο μ' αυτή την παράσταση. Ποια η σημασία αυτής της παράστασης; Η σημασία είναι ο κοινωνικός χαρακτήρας της Χριστιανικής ζωής και των παιδιών.

Το γυναικείο κραγιόν αηλοιώνει τα έργα τέχνης

Η μεγαλύτερη ζημιά που μπορεί να κάνει σε μια εικόνα της εκκλησίας ένα υλικό, είναι το κραγιόν. Δηλαδή προσέξτε. Αν αφαιρεθεί το κραγιόν θα έχει καταστρέψει όλο το υπόβαθρο του. Δηλαδή αν το λαδώσω, αν ρίξω κερί, αν ρίξω γράσο κλπ. θα το βγάλω το γράσο, αλλά από κάτω θα υπάρχει εικόνα. Το μόνο που καταστρέφει από κάτω το υπόστρωμα, είναι το κραγιόν. Δηλαδή όταν θα αφαιρεθεί αυτό δεν θα υπάρχει εικόνα. Μην βάφεστε όταν πάτε στην εκκλησία λοιπόν.

Το πορσελάνινο αυγό και τα ποντίκια...

Κοιτάξτε αυτό το καντήλι. Λοιπόν αυτό είναι το αυγό του Τσανακαλέ του Ισίκ. Το Τσανακαλέ είναι στην Προποντίδα και το Ισίκ είναι Νικομήδεια. Κέντρα αγγειοπλαστικής με φήμη. Τα έργα τους θεωρούνται συλλεκτικά στην Τουρκία.

Λοιπόν το αυγό αυτό τι χρήση έχει;

Όπως κατεβαίνει το καντήλι του, αυτό μπαίνει στη μέση και συνεχίζει η αλυσίδα για το καντήλι. Ο μεγαλύτερος φόβος σ' αυτές τις εκκλησίες ήταν ποιο πράγμα; Τα ποντίκια που κατεβαίνουν να πούν το λάδι απ' το καντήλι, λαδωνόντουσαν, παίρναν φωτιά, και μέχρι να πεθάνουν τρέχανε παντού και βάζαν φωτιά. Και γι' αυτό βάζαν το αυγό να μην μπορεί να κατεβεί το ποντίκι. Και τα αυγά της στρουθοκαμήλου που βλέπετε τώρα είναι γι' αυτή τη δουλειά. Και όπου δεν έχουν αυγά θα τα κάνουν μεταλλικά.

Ο εξωτερικός διάκοσμος

Η Αγία Παρασκευή ήταν **μετόχι** της μονής Σινά. Γι' αυτό και θα δούμε τοιχογραφίες έξω. Οι τοιχογραφίες σχετίζονται με τους Ασκητές και τους Μοναχούς, τους Αναχωρητές της ερήμου της Παλαιστίνης. Έξω έχουμε μόνο τέτοιου τύπου παραστάσεις.

Στο Λόφο της Σιών στην Ιερουσαλήμ

τοποθέτησε ο βασιλιάς των Ιουδαίων Δαβίδ, την Κιβωτό της Διαθήκης. Η Σιών είναι η μεταφορική έννοια του κόσμου στη χριστιανική Θεολογία.

Πατέρες της Εκκλησίας

ονομάζονται οι εκκλησιαστικοί θεολόγοι και συγγραφείς κυρίως κατά τους πρώτους πέντε αιώνες του Χριστιανισμού, οι οποίοι διακρίθηκαν για:

- την αγιότητα του βίου του
- την Ορθόδοξη διδασκαλία τους
- την ερμηνεία και διδαχή της Αγίας Γραφής
- την κοινή αναγνώριση τους από το πλήρωμα της Εκκλησίας.

Οι τρεις Ιεράρχες είναι οι πιο γνωστοί από τους Πατέρες της εκκλησίας. Η μόρφωσή τους και η παιδεία τους σε συνδυασμό με τα γνήσια βιώματα της πίστης ήταν τα απαραίτητα στοιχεία για τη στήριξη της Εκκλησίας σ'

Κωνσταντινούπολης. Κοντά στα τείχη στο άκρο του Κεράτιου κόλπου από τη μεριά της Πόλης η αυτοκράτειρα Πουλχερία έχτισε ναό προς τιμήν της Θεοτόκου, γύρω στα 450 μ.Χ. Βρίσκεται στις Βλαχέρνες, στην περιοχή, όπου ήταν χτισμένο και το αυτοκρατορικό παλάτι.

Ο εικονογραφικό τύπος

Η Παναγία η Βλαχερνίτισσα παριστάνεται σε στάση δεομένης και φέρει μπροστά από το στήθος της τον Χριστό σε εγκόλπιο.

Η παράδοση λέει

κατά την περίοδο της Εικονομαχίας καλύφθηκε η εικόνα μέσα στον νότιο τοίχο του ναού της Παναγίας των Βλαχερνών από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Ε' (741-775), για να εξουδετερωθεί η προς εκείνη αποδιδόμενη τιμή από τους Βυζαντινούς. Αποκαλύφθηκε με θαυμαστό τρόπο κατά την περίοδο της βασιλείας του Ρωμανού Γ' Αργυρού (11^{ος} αιώνας).

αυτή την κρίσιμη φάση της ιστορίας της. Ο Μέγας Βασίλειος ήταν ο Αριστοτέλης του Χριστιανισμού. Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος ο, Πλάτωνας της ελληνικής φιλοσοφίας και ο Χρυσόστομος, ο Δημοσθένης της χριστιανικής αγάπης. Υπήρξαν προστάτες του κόσμου και άριστοι ερμηνευτές των θείων διδαγμάτων του Ιησού. Μιλούν και διδάσκουν ως «μελίρρυτοι ρήτορες». Καταρρίπτουν τις ασέβειες των αυτοκρατόρων και τις αιρέσεις. Τρέφουν πεινασμένους, ντύνουν γυμνούς, θεραπεύουν αρρώστους και προστατεύουν αδύναμους. Νουθετούν, διαπαιδαγωγούν και μορφώνουν. Από το 12^ο αι. συνεορτάζονται στις 31 Ιανουαρίου ως τρεις μεγάλοι φωστήρες της οικουμένης. Το νεοελληνικό κράτος καθιερώνει από το 1838 τη γιορτή τους ως γιορτή των Γραμμάτων και της Παιδείας.

Δώδεκάορτο

Οι δώδεκα σημαντικές γιορτές του λειτουργικού έτους: ο Ευαγγελισμός, η Γέννηση, η Υπαπαντή, η Βάπτισμα, η Μεταμόρφωση, η Βαϊοφόρος, η Έγερση του Λαζάρου, η Σταύρωση, η Ανάσταση, η Ανάληψη, η Κοίμηση της Θεοτόκου και η Πεντηκοστή.

Ο Ιερός Ναός της Παναγίας των Βλαχερνών

είναι από τα γνωστότερα ιερά της Παναγίας και ένα από τα σημαντικότερα Ορθόδοξα προσκυνήματα της

Η ιστορία

Κατά την πολιορκία της Κωνσταντινουπόλεως από τους Αβάρους το 626, η εικόνα της Θεοτόκου της Βλαχερνίτισσας, έσωσε την πόλη από τον κίνδυνο. Η εικόνα της Βλαχερνίτισσας λιτανεύτηκε στις επάλξεις από τον Πατριάρχη Σέργιο (610-638) και το λαό. Η πολιορκία λύθηκε, η Πόλη σώθηκε και η σωτηρία αποδόθηκε στην Παναγία. Σύσσωμος ο λαός οδηγήθηκε με την εικόνα στον ιστορικό ναό όπου αγρύπνησε ψάλλοντας τον Ακάθιστο Ύμνο.

Η επί του Όρους Ομιλία

περιέχει την ουσία της διδασκαλίας του Ιησού, ουσιώδεις φράσεις για μια ζωή σύμφωνη με τους Νόμους του Θεού, υποδείξεις όσον αφορά τις σχέσεις με τους συνανθρώπους μας, με τα ζώα, με τη φύση. Μερικές χαρακτηριστικές φράσεις από τη διδαχή του Ιησού είναι: «μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, ότι αυτών έστιν η βασιλεία των ουρανών», «υμείς εστέ το άλας της γης» «υμείς εστέ το φως του κόσμου» «αγαπάτε τους εχθρούς υμών», «μη κρίνετε, ίνα μη κριθήτε», «άφετε τα παιδιά ελθείν προς με».

Μετόχι

κτήμα που ανήκει σε μοναστήρι και βρίσκεται έξω από την περιοχή του.

Ι. ΝΑΟΣ ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

Ανεβαίνοντας από την Γεράνεια για την άνω Σιάτιστα δεξιά του δρόμου θα συναντήσετε τον ιερό ναό των Παμμεγίστων Ταξιαρχών.

Τον έχτισε το 1798 ο ιερομόναχος και δάσκαλος της Σιάτιστας Ιωνάς. Ο λόγιος αυτός ιερομόναχος κατάγονταν από παλιά αρχοντική οικογένεια, μετά τον θάνατο των γονιών του διέθεσε όλη την περιουσία του στην ανέγερση του ναού των Ταξιαρχών, τον διακόσμησε με αγιογραφίες, και τον εμπλούτισε με ιερά σκεύη, άμφια και λειτουργικά βιβλία. Στον γυναικωνίτη, μεταξύ των τοιχογραφιών, θα ξεχωρίσετε αυτή του **κτίτορα** Ιωνά, που εικονίζεται με σκήμα μοναχού και κρατά στα χέρια του το πρόπλασμα, το μοντέλο, του Ναού.

Ο κυρίως ναός

χωρίζεται σε τρία κλίτη, οι κολώνες του όπως και ο άμβωνας έχουν γύψινο επχρυσωμένο διάκοσμο. Τα **βημόθυρα** του **τέμπλου**, ο δεσποτικός θρόνος, και το **προσκυνητάρι** είναι ξυλόγλυπτα επχρυσωμένα και χρωματισμένα με κόκκινο και μπλε χρώμα.

Ο Παντοκράτορας

Στο κέντρο της οροφής σε θολωτό πλαίσιο διακοσμημένο με ελικοειδή χρυσωμένα σχέδια του μπαρόκ, δεσπόζει ο Παντοκράτορας πλαισιωμένος από αγγέλους.

κτίτωρ, κάτοχος, ιδιοκτήτης, κύριος ενός πράγματος
Κτίτορας

κτίτορας ο (ουσιαστικό) [ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ :κτιτορ (ελλ. μεσν. λ. κτίστωρ < κτίζω*) -ας]

1. ο ιδρυτής ενός ναού, μοναστηριού ή κάποιου άλλου ιερού ιδρύματος

2. αυτός που κτίζει κάτι, ο ιδρυτής, ο κτίστης
Βημόθυρα ονομάζονται οι δύο μικρές πόρτες που κλείνουν την Ωραία Πύλη. Φέρουν συνήθως εικονογραφημένο τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου.

Το εικονοστάσιο ή τέμπλο είναι ένα Βυζαντινής καταγωγής αρχιτεκτονικό μοτίβο, το οποίο είναι χαρακτηριστικό των Ανατολικών Εκκλησιών. Έτσι ονομάζεται στους Ορθόδοξους ιερούς ναούς η ξύλινη ή μαρμάρινη κατασκευή, η οποία χωρίζει τον κυρίως ναό από το Ιερό Βήμα.

Σήμερα, στα εικονοστάσια βρίσκονται αφενός ζωγραφισμένες μεγάλες εικόνες, αφετέρου, κάτω από αυτές, είναι ανηρτημένες μικρές εικόνες με το ίδιο θέμα για προσκύνηση. Οι μεγάλες εικόνες είναι συνήθως αυτές της Παναγίας, του Χριστού, του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή και του Αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο Ναός.

Προσκυνητάρι ανεξάρτητο ξυλόγλυπτο επίπλο στους ναούς υπό μορφή αναλογίων, με κεκλιμένο επίπεδο για να τοποθετείται η εικόνα του αγίου ή του θρησκευτικού γεγονότος στο οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός.

Ι. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ

Ανάμεσα στη Γεράνεια και τη Χώρα και δεξιά της κεντρικής οδού βρίσκεται ο ναός του Αγίου Μηνά. Χτίστηκε το 1702 σε ρυθμό μονόκλιτης βασιλικής με υπερυψωμένο νάρθηκα - γυναικωνίτη και ιστορήθηκε το 1728 με θαυμάσιες αγιογραφίες. Στο νότιο τοίχο του ναού, ολόρθοι και στην σειρά προβάλλουν αρματωμένοι με σπαθιά, δόρατα και ασπίδες ο Άγιος Μηνάς, ο Άγιος Δημήτριος, ο Άγιος Νέστορας, ο Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης και ο Άγιος Μερκούριος με το τόξο του.

Δίπλα, ο Άγιος Χριστόφορος, που μεταφέρει στους ώμους το μικρό Χριστό. Λίγο πιο κει, με τα σύνεργα της ιατρικής στα χέρια τους, ο Άγιος Παντελεήμων και Άγιοι Ανάργυροι, Κοσμάς και Δαμιανός. Περίτεχνο είναι και το ξυλόγλυπτο τέμπλο του ναού. Από τις δεσποτικές του εικόνες ξεχωρίζει η θαυματουργή εικόνα του Αγίου Μηνά με το αργυρό της περιβλημα. Η εικόνα επαργυρώθηκε έπειτα από δωρεά του απόδημου κ. Δημητρίου Γράβα.

Ο Χριστόδουλος Ιωάννου

Στο ναό δίνει το δημιουργικό του παρών, ο Σιατιστινός Χριστόδουλος Ιωάννου, λαϊκός ζωγράφος, αγιογράφος και φωτογράφος. Έργα του θα συναντήσετε σε όλες σχεδόν τις γωνιές της εκκλησίας αλλά και σε κάποιες οικίες της Σιάτιστας. Ο Χριστόδουλος, γεννήθηκε το 1836 και πέθανε το 1919, αφήνοντας κληρονομιά ένα τεράστιο έργο.

Η Κοίμηση της Θεοτόκου

Στην εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου θα παρατηρήσετε ότι ο Αρχάγγελος δεν κόβει με την ρομφαία του, τα βέβηλα χέρια του Ιεφωνία, αλλά ενός Τούρκου. Είναι η τιμωρία που επιβάλλει ο καλλιτέχνης στον δυνάστη.

Ρομφαία Φαρδύ σπαθί

Ο Ιεφωνίας Στον εικονογραφικό κύκλο της Κοίμησης της Θεοτόκου, ο Ιεφωνίας παριστάνεται ως βέβηλος Εβραίος. Τι έκανε όμως για να 'κερδίσει' αυτή τη θέση στη βυζαντινή εικονογραφία; Ας τα πάρουμε τα πράγματα από την αρχή: Μια Παρασκευή ο Αρχάγγελος Γαβριήλ παρουσιάζεται μπροστά στη Θεοτόκο και την χαιρετά: «Χαίρε, η γεννήσασα Χριστόν τον Θεόν μας. Ο Κύριος άκουσε την προσευχή σου και θα αφήσεις τον κόσμο και θα πορευθείς στην αληθινή ζωή». Την Κυριακή έρχεται με χιλιάδες αγγέλους ο Κύριος για να παραλάβει την ψυχή της μητέρας του. Εκείνη ευλογεί του Αποστόλους και τον κόσμο, δέεται για την σωτηρία όλων και, αφού λαμβάνει την υπόσχεση ότι όλες οι ψυχές που θα παρακαλέσουν στο όνομά της θα συγχωρεθούν, παραδίδει την ψυχή της στα χέρια του υιού της. Οι Απόστολοι ψάλλοντας μεταφέρουν την κλίνη με το σώμα για ταφή. Ο Ιεφωνίας, ορμά και προσπαθεί να ανατρέψει την κλίνη, αλλά άγγελος Κυρίου με «ξίφος πυρός» κόβει τα χέρια του από τους ώμους, που μένουν κρεμασμένα στην κλίνη. Αυτός μετανοεί και κολλώνται πάλι τα χέρια του, ενώ οι Απόστολοι συνεχίζουν την εκφορά.

Ι. ΝΑΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ

Η θέση

Σ' ένα γραφικό λόφο που βρίσκεται μεταξύ της Χώρας και της Γεράνειας, και με υπέροχη θέα προς την πόλη της Σιάτιστας, ανάμεσα σε τρεις τεράστιες, πανάρχαιες βελανιδιές, δεσπόζει ο ναός του Προφήτη Ηλιού.

Η αρχιτεκτονική

ακολουθεί το ρυθμό της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με υπερυψωμένο **νάρθηκα**. Προσκολλημένο στη βορειοανατολική πλευρά του, βρίσκεται το παρεκκλήσι του Αγίου Χαραλάμπους. Ο ναός χτίστηκε το 1701, ανακαινίστηκε και διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες το 1740 - 42. Το ταβάνι είναι ξύλινο και διακοσμημένο όπως τα **ταβάνια των Σιατιστινών αρχοντικών**, ξυλόγλυπτα και περίτεχνα ζωγραφισμένα, ενώ στη μέση υπάρχει ένας ομφαλός.

Η τέχνη αφηγείται

Το επιχρυσωμένο τέμπλο είναι σωστό κέντημα σε ξύλο. Στις συνθέσεις του, όπου το ευρωπαϊκό **μπάροκ** υποτάσσεται στο ελληνικό παραδοσιακό μέτρο, θα δείτε κλωνάρια της αμπέλου, πουλιά, φρουτιέρες, φίδια, ζώα, βυζαντινούς αετούς, φτερωτούς δράκοντες και λογίων-λογίων λουλούδια που είναι χρωματισμένα με κόκκινο, μπλε και πράσινο χρώμα, να στριφογυρίζουν με κάποιο αισθησιασμό. Εξάλλου από τα μέσα του 18^{ου} αι. το τέμπλο παύει πια μόνο να συμβολίζει, και αρχίζει να αφηγείται.

Η επιλογή των θεμάτων

Οι μεγαλέμποροι πληρώνουν, παίρνουν προνόμια και πάνε κοντά στις παραγωγικές πηγές. Η παράσταση, στον Προφήτη Ηλία, είναι στο τμήμα της Δευτέρας Παρουσίας της Κρίσεως, ο Κύκλος των Δικαίων. Σ' αυτές τις παραστάσεις θα βρούμε τους Άγιους, τους μάρτυρες από

τη μια μεριά και τους κακούς από την άλλη. Μια ομάδα είναι αυτοί οι δίκαιοι. Η παράσταση αυτή έχει τη μορφή των Σιατιστινών εμπόρων της εποχής του 1740.

Οι τοιχογραφίες

φτιάχνονται για έναν λόγο μόνο. Είναι το Ευαγγέλιο των αμόρφωτων, των αγράμματων. Δηλαδή βλέπουν εικονογραφημένα αυτά που θα έπρεπε να διαβάσουν. Στον γυναικωνίτη, που είναι αυστηρά καθορισμένη η χρήση του, δηλαδή δεν υπάρχει επικοινωνία αντρών γυναικών κατά τη διάρκεια της λειτουργίας. Η Εκκλησία μεθοδευμένα δίνει τη γνώση που χρειάζονται οι γυναίκες και τα μεταφέρουν στα παιδιά τους. Δηλαδή έχουν το δένδρο του Ιεσοαί που είναι ένα γενεαλογικό δέντρο. Ουσιαστικά είναι αυτοί που προφητεύουν και προλαλούν την έλευση του Χριστού. Εκεί προσθέτουμε Θουκυδίδη, Πλάτωνα, Σίβυλλα, Σόλωνα αυτή την εποχή. Οπότε τι λένε; Στείλτε εσείς μπτέρες τα παιδιά σας, να μάθουν τους Έλληνες. Και ας είναι ειδωλωλάτρες, γιατί είναι πράγματα του Θεού... να μάθουν γράμματα, να γίνουν έμποροι, να γίνουν δίκαιοι, να πάνε στον Παράδεισο.

Ο Αναστάσιος Ιωάννου Καλούδης

Από το Καπέσοβο στην Ήπειρο, μαζί με τον ανταδερφό του και τον γιό του ζωγραφίζει τον Προφήτη Ηλία το 1741. Είναι το παλιότερο δείγμα ζωγραφικής από **Καπεσοβίτες αγιογράφους**.

Πέντε Έλληνες σοφοί: γέροι μα και νέοι

Ο **νάρθηκας** θα σας θαμπώσει με την θαυμάσια ζωγραφική που απλώνεται στους τοίχους του. Ιστορήθηκε το Δεκέμβριο του 1744, από τον Καπεσοβίτη ζωγράφο Αναστάσιο Ιωάννου Καλούδη και τα αδελ-

φια του, με χορηγό τον Χατζημιχαήλ. Παρατηρείστε τις πέντε απεικονίσεις των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων και συγγραφέων. Ο Πλούταρχος, ο Σόλων, ο Αριστοτέλης και ο Θουκυδίδης παρουσιάζονται ως μεσήλικες, ενώ ο Πλάτωνας και η σοφή Σίβυλλα, νέοι. Τα κεφάλια των ανδρών καλύπτονται με μαντίλι που μοιάζει με σαρίκι. Όλοι στα χέρια τους κρατούν ξεδιπλωμένα ειλητάρια, στο **ειλητάριο** του Αριστοτέλη διαβάζουμε «Ακάματα φύσις Θεού γέννησις, εξ αυτού γαρ ο αυτός ουσιούται λόγος».

Ο κολασμός

Στον Προφήτη Ηλία, που διακοσμήθηκε από τους Καπεσοβίτες ζωγράφους, στο εσωράχειο μιας πόρτας υπάρχει ένας κολασμός. Εδώ που είναι η μοναδική εκκλησία που ίσως έχει κολασμούς. Κολασμός είναι η παράσταση που εκλαΐκευει την τιμωρία για μια αμαρτία. Δηλαδή δείχνει τι παθαίνει ο άνθρωπος που κοιμάται την Κυριακή και δεν πάει στην Εκκλησία. Αυτός που κλέβει στο ζύγι, η πόρνη ή ο πόρνος. Εκεί έχουμε μια μοναδική παράσταση που λέει «Είναι η γυναίκα που τη σκίζουν δύο ταύροι». Αυτά παθαίνει η γυναίκα, που βγάζει τα μάτια των αγίων. Δηλαδή όπου θα δούμε κατεστραμμένα τα μάτια στην Ελλάδα, δεν σημαίνει ότι μπαίνανε Μουσουλμάνοι και καταστρέφανε. Τα μάτια είναι το πιο ισχυρό σημείο μιας ανθρώπινης φιγούρας. Τα παίρνανε και τα χρησιμοποιούσανε για γιατρικό.

Νάρθηκας ή πρόναος είναι ο πρώτος χώρος για τον εισερχόμενο, πριν τον κυρίως ναό. Εκεί στην αρχαία Εκκλησία στέκονταν οι κατηχούμενοι, οι μετανοούντες, οι υποπίπτοντες και οι προσκλαίοντες πιστοί. Η πρωτοτυπία του νάρθηκα ξεκίνησε από τον πρόναο των αρχαίων ελληνικών ναών που υιοθετήθηκε από τους χριστιανούς και έλαβε τον αρχιτεκτονικό χαρακτήρα ρυθμού Βασιλικής, κυρίως από του 5^{ου} αιώνα που γενικεύθηκε στον μεσογειακό χώρο τον 6^ο αιώνα

Τα **ταβάνια των Σιατιστινών αρχοντικών** ήταν ξυλόγλυπτα, βαμμένα και με κεντρικό μοτίβο, τον ομφαλό.

Μπαρόκ (Baroque) συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ύφος που ακολούθησε την Αναγέννηση και διαμορφώθηκε στην περίοδο 1600-1750.

Προέλευση

Το ύφος του Μπαρόκ αποτέλεσε ένα νέο τρόπο έκφρασης που γεννήθηκε στη Ρώμη της Ιταλίας, απ' όπου εξαπλώθηκε σχεδόν σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Με βάση το συναίσθημα

Σε αντίθεση με το αναγεννησιακό ύφος που βασίστηκε κυρίως στη λογική, το ύφος του μπαρόκ απευθύνεται περισσότερο στο συναίσθημα. Χαρακτηρίζεται από ένα έντονο δραματικό και συναισθηματικό στοιχείο, στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη ζωγραφική, αλλά και στη λογοτεχνία και τη μουσική.

Μεγαλειώδες, επιβλητικό, πομπώδες

Παράλληλα χαρακτηρίζεται σχεδόν σε όλες τις καλλιτεχνικές εκφάνσεις του από ένα αίσθημα δέους και μεγαλείου καθώς και μια υπερβολή στη διακόσμηση και

την πολυτέλεια που αναδεικνύουν ένα επιβλητικό και πομπώδες ύφος.

Τα μέσα

- οι καμπύλες γραμμές
- οι πολύπλοκοι διαπλεκόμενοι όγκοι
- δραματική χρήση του φωτισμού με έντονες αντιθέσεις
- η υπερβολική χρήση διακοσμητικών στοιχείων
- έντονη σύνδεση της αρχιτεκτονικής με τη ζωγραφική
- χρήση τεχνικών οπτικής «απάτης» (trompe l'oeil)

Καπεσοβίτες ζωγράφοι κι αγιογράφοι

Από τα μέσα του 18^{ου} αι. και μετά ακμάζει στο Καπέσοβο Ζαγορίου το εμπόριο. Η αύξηση του πλούτου είχαν σαν συνέπεια την ανάπτυξη της παιδείας. Αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης ήταν να αναπτυχθεί ιδιαίτερα στο Καπέσοβο και το επάγγελμα του ζωγράφου - αγιογράφου. Η τέχνη αυτή γνωρίζει ιδιαίτερη άνθιση, όπως φαίνεται από την αγιογράφηση διαφόρων ναών, φορητών εικόνων και χρύσωμα τέμπλων στη Σιάτιστα της Μακεδονίας και εντός των σημερινών ορίων νομού Ιωαννίνων. Στα τέλη του 19^{ου} αι. αρχίζει το μαράζωμα της τέχνης της αγιογραφίας, με τελευταίο γνωστό έργο το 1841.

Τεχνοτροπία/ύφος: Οι Καπεσοβίτες αγιογράφοι μένουν πιστοί στο παραδοσιακό βυζαντινό ύφος ως προς την τεχνοτροπία.

ειλητάριο, το (ειλέω = τυλίγω) μακρόστενη μεμβράνη περγαμηνής, που και στις δυο πλευρές της γράφονταν μέρη της λειτουργίας ή άλλης εκκλησιαστικής ακολουθίας και που περιτυλιγόταν στον κοντό και γι' αυτό ονομαζόταν και κοντάκι.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ι. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

Βελανιδιές, πεύκα και αρώματα λουλουδιών, ένας πράσινος μικρόκοσμος τυλίγει το λόφο του **Αγίου Χριστόφορου**, με τον γραφικό ναό του, που χτίστηκε το 1801, και τα σκιερά τα κιόσκια του.

Όταν ανεβείτε στο λόφο, ιδιαίτερα τις πρωινές ώρες που ο ορίζοντας είναι καθαρός, θα δείτε όλο τον κόσμο του Βοΐου και των Γρεβενών να ξετυλίγεται μπροστά σας ενώ γύρω σας ευωδιάζει θρούμπι και θυμάρι. Στο δάσος των γέρικων βελανιδιών, θα νοιώσετε την απόλυτη γαλήνη να σας κυκλώνει κι αν θέλετε να ξεκουράσετε τα μάτια σας, αρκεί να τα στρέψετε στη πανοραμική θέα. Στην άκρη του ορίζοντα της προβάλλει η ραχοκοκαλιά της Πίνδου με τις ψηλές κορυφές της βαλμένες στη σειρά. Και στη μέση, μια απέραντη λοφοβή πεδιάδα γεμάτη χοριά και εξοκλήσια, που φτάνει ως τις δασομένους περιοχές των Βεντσιών και των Χασίων, όπου ανάμεσα τους κυλάει ορμητικός, ο αστραφτερός Αλιάκμονας.

Ο Άγιος Χριστόφορος

Παρουσιάζεται σε εικόνες με μορφή γίγαντα να περνά τον Χριστό ως μικρό παιδί στους ώμους του, από την μία όχθη ενός χειμάρρου στην άλλη. Ο μύθος αναφέρει ότι περνούσε τους οδοιπόρους από τον χειμάρρο, αφού δεν υπήρχε γέφυρα και έτσι έγινε προστάτης τους. Όταν πέρασε και τον Χριστό πήρε το όνομα του, Χριστόφορος («Χριστόν φέρει»), μια άλλη εκδοχή για την προέλευση του ονόματός του. Η μνήμη του τιμάται στις 9 Μαΐου.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

Απέναντι από τον Άγιο Δημήτριο και πλάι στο ιστορικό Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, βρίσκεται το κτίριο της Μητρόπολης Σισανίου και Σιατίστης. Ο τίτλος μαρτυρεί ότι αρχική έδρα ήταν το Σισάνιον, πόλη που άκμασε στους ρωμαϊκούς χρόνους και που στους μεσοβυζαντινούς αποτέλεσε έδρα επισκοπής. Τούτο φανερώνει ο σταυρόσχημος ναός του 11^{ου} αι. που βρίσκεται στο Σισάνι, δίπλα στο μοναστήρι Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στο τμήμα της κτητορικής συνθήκης απεικονίζεται η Θεοτόκος με γονυπετή τον κτήτορα-επίσκοπο. Πρώτη γραπτή αναφορά για την επισκοπή γίνεται στα 1510 όπου αναφέρεται ο ιε-

ράρχης Λαυρέντιος, στη συνέχεια στα 1583 αναφέρεται ο επίσκοπος Μεθόδιος και στα 1653 ο επίσκοπος Ιερεμίας.

Η μεταφορά της επισκοπικής έδρας στην Σιάτιστα έγινε το 1697, όταν Μητροπολίτης Πρεσπών και Αχριδών ήταν μια δυναμική προσωπικότητα, ο Σιατιστινός λόγιος Ζωσιμάς. Το 1767 η επισκοπή προάγεται σε Μητρόπολη. Η περίοδος που μητροπολίτης της Σιατίστας ήταν ο Ζωσιμάς (1686 - 1746) θεωρείται η χρυσή περίοδος για την πόλη. Την εποχή εκείνη χτίστηκαν και οι περισσότεροι ναοί, αφού εμφανείς Σιατιστινοί παρείχαν σημαντική οικονομική βοήθεια.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ι. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Στο κέντρο της πόλης, σηκώνει την μεγαλόπρεπη θωριά του ένας από τους μεγαλύτερους ναούς της Δυτικής Μακεδονίας, ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Δημητρίου.

Η Οδύσσεια μίας εκκλησίας

Ο σημερινός ναός χτίστηκε το 1911, σε σχέδια ενός από τους μεγαλύτερους Νεοέλληνες αρχιτέκτονες του 20^{ου} αιώνα, του Σιαπιστινού **Αριστοτέλη Ζάχου**. Ο ναός κτίστηκε με πελεκητές πέτρες όπου τις δούλεψαν φημισμένοι **πελεκάνοι** μάστορες από την Κασάτιανη της Κόνιτσας και από τον Βυθό του Βοΐου.

Άστεγος για πολλά χρόνια...

Λόγω της έλλειψης πόρων, ο Ναός παρέμεινε μέχρι το 1955 δίχως τρούλο. Χάρη όμως στις προσπάθειες του τέως Μητροπολίτη Σιατιστής Ιακώβου, του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου καθώς και των αποδήμων Σιαπιστινών, ο τρούλος κατασκευά-

σθηκε δίνοντας ιδιαίτερη αίγλη και επιβλητικότητα στον μεγαλοπρεπή ναό.

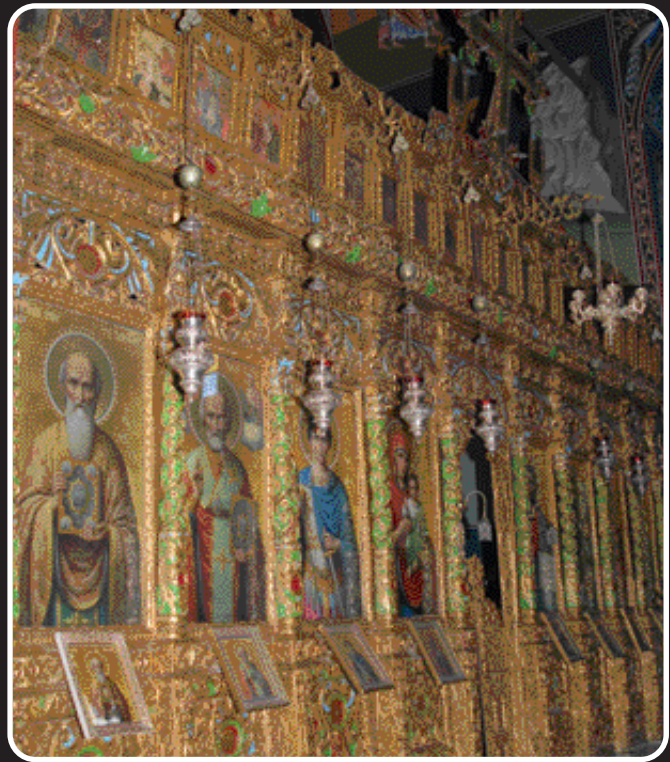
Μία γλυκιά παρέα

Στη βόρεια πλευρά του ναού είναι προσκολλημένο ένα «ναϊδριο» βυζαντινού ρυθμού, σταυροειδές με τρούλο, προς τιμήν της Ζωοδόχου Πηγής.

Το εξάγωνο καμπαναριό του, που γλίτωσε από τη φωτιά, είναι φτιαγμένο με πελεκητές πέτρες και φτάνει σε ύψος τα 25 μέτρα. Χτίστηκε το Μάιο του 1856 από τον Πενταλοφίτη αρχιτέκτονα Αποστόλη. Ο ίδιος, έξι χρόνια αργότερα, έχτισε το καμπαναριό της Αγίας Παρασκευής στην Γεράνεια.

Το εσωτερικό του ναού είναι πλούσια διακοσμημένο με τοιχογραφίες. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο του αποτε-

λείται από τμήματα άλλων τέρμπλων που προέρχονται από παλαιότερους ναούς της Σιάτιστας. Ένα από τα τμήματα του έχει χαραγμένη χρονολογία 1778. Οι εξαιρετικής τέχνης, δεοποτικές εικόνες, φιλοτεχνήθηκαν το 1917 στο Άγιο όρος και είναι έργα του Χριστοδούλου Ματθαίου από τη Νάουσα.

Ο Αριστοτέλης Ζάχος γεννήθηκε στην Καστοριά το 1871 και πέθανε στην Αθήνα το 1939, ένα χρόνο πριν από την κήρυξη του πολέμου. Πρόκειται για έναν από τους πιο σημαντικούς Έλληνες αρχιτέκτονες και πολεοδόμους. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο Μόναχο, Στουτγκάρδη και Καρλσρούη, εργαζόμενος ταυτόχρονα. Σχεδίασε πολλούς ναούς, δημόσια και ιδιωτικά κτίσματα με βάση βυζαντινά και παραδοσιακά πρότυπα, επαναφέροντας έτσι την «ελληνικότητα» στην νεότερη ελληνική αρχιτεκτονική. Ήταν ο πρώτος ο οποίος αμφισβήτησε την ελληνικότητα του νεοκλασικισμού και κήρυξε τη στροφή στην ανώνυμη παράδοση. Γι' αυτόν τον λόγο, σήμερα θεωρείται ο σημαντικότερος πρόδρομος της αρχιτεκτονικής του «ελληνοκεντρικού μοντερνισμού».

ΟΙ ΠΕΛΕΚΑΝΟΙ

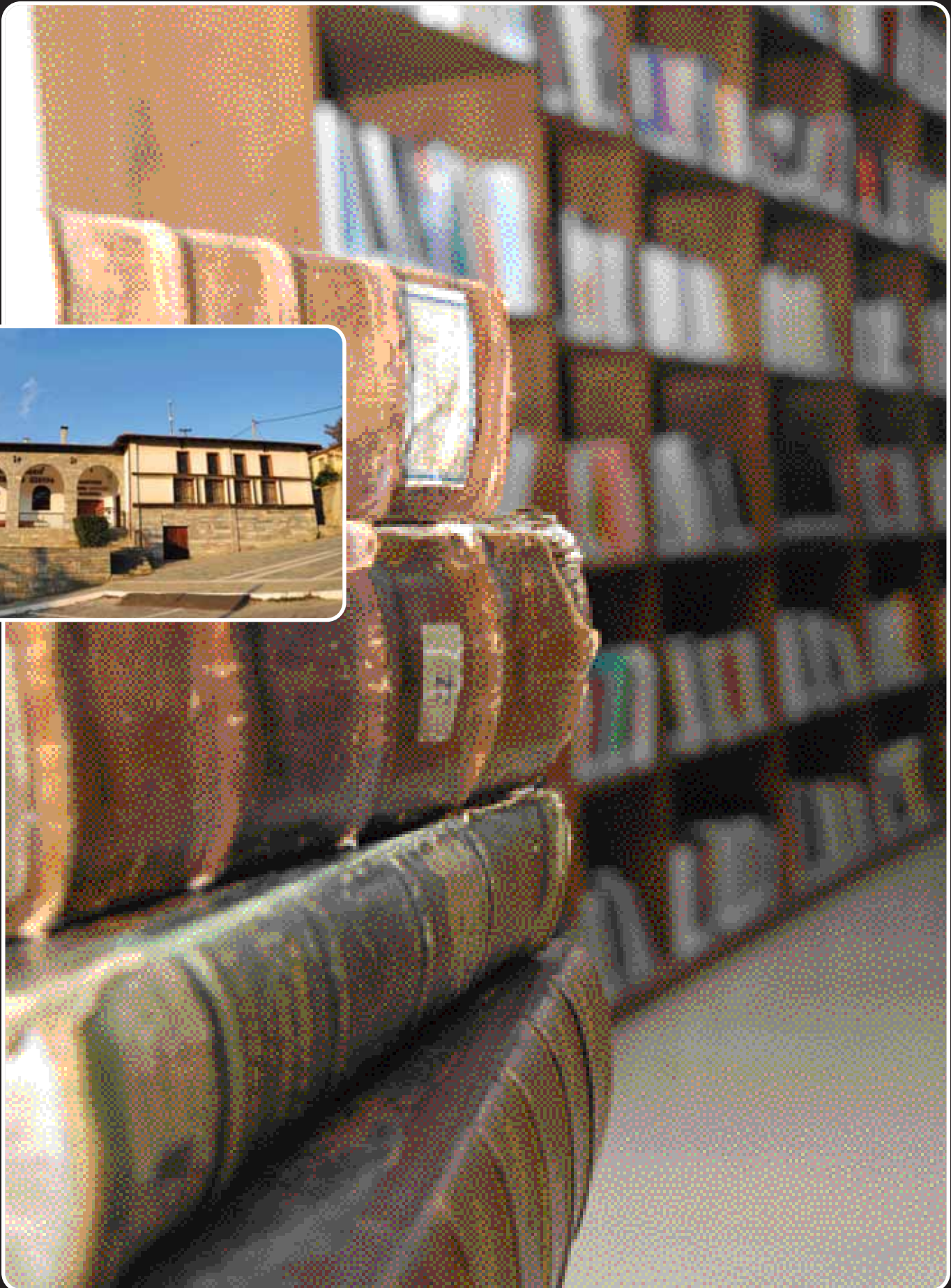
επιλέγουν την πέτρα βασιζόμενοι στο να είναι αυτή συμπαγής, να μην έχει «σχισματιές και διπλωμάδες» και να 'ναι «μαλακιά και στρογγυλή». Όλη τους η τέχνη συνοψίζεται σε μία λέξη: αργά. Όσο πιο αργά δούλευαν, τόσο πιο καλοί μαστόροι ήταν. Τραγουδούσαν και σφύριζαν στο πελέκημα για να ξεχνιούνται και να μην βιάζονται.

ΜΟΥΣΕΙΑ

ΜΟΥΣΕΙΑ

Τα Μουσεία της Σιάτιστας φιλοξενούν κρυμμένους θησαυρούς, που συγκροτούν τη νεοελληνική ταυτότητα στη Μακεδονία. Οι συλλογές τους είναι σχετικά μικρές σε μέγεθος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Μακεδονία είναι ακόμη ανεξερεύνητη σε σχέση με το πολιτιστικό δυναμικό της. Γνωρίζουμε για τους θησαυρούς, αλλιά πρέπει ακόμη να τους εντοπίσουμε μέσα από την έρευνα και την ανασκαφή. Προς το παρόν αποηαύστε τους ήδη υπάρχοντες, που προβάλλονται με τον πλέον σύγχρονο τρόπο. Αφεθείτε στη μαγεία τους και ταξιδέψτε μαζί τους, στις πιο διαφορετικές εποχές. Γυρίζοντας στο παρόν, πολλιά θα δείτε με ήληα μάτια...

ΜΟΥΣΕΙΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Λατρευτικό παρελθόν και οικονομική ευμάρεια

Στο περίβολο της Μητρόπολης βρίσκεται το Εκκλησιαστικό Μουσείο, ενδεικτικό των θησαυρών που διασώζονται στην περιοχή. Ένας σημαντικός αριθμός εικόνων, κεντρικής και ξυλογλυπτικής τέχνης, βιβλίων και χειρογράφων που συλλέχθηκε από τα μοναστήρια της περιοχής και τους ναούς της πόλης, αποκαλύπτουν στον επισκέπτη το λατρευτικό παρελθόν της Σιάτιστας και την οικονομική ευμάρεια. Το Μουσείο της Σιάτιστας, είναι μια μικρή συλλογή σε σχέση με τους θησαυρούς της Μακεδονίας, ωστόσο εδώ τα εκθέματα προβάλλονται με τους πλέον σύγχρονους τρόπους.

Οι συλλογές

που φιλοξενεί το Μουσείο παρουσιάζουν την εξέλιξη και τις επιρροές της εκκλησιαστικής τέχνης που διασώθηκε, αλλά και τις πολιτιστικές σχέσεις της ακμάζουσας Σιάτιστας με τα μεγάλα κέντρα παραγωγής έργων τέχνης (Βενετία, Επάνουσα, Καστοριά, Κρήτη). Η ανυπόγραφη εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας ένα από πρόιμα έργα της Κρητικής Σχολής χρονολογείται στο πρώτο μισό του 16^{ου} αιώνα ενώ στα τέλη του ίδιου αιώνα χρονολογείται η εικόνα με τον ύμνο «ΕΠΙ ΣΟΙ ΧΑΙΡΕΙ» και αποδίδεται στον ζωγράφο **Γεώργιο Κλόντζα**. Η εικόνα περιλαμβάνει εικονογράφηση του ύμνου προς την Θεοτόκο, σε μια πα-

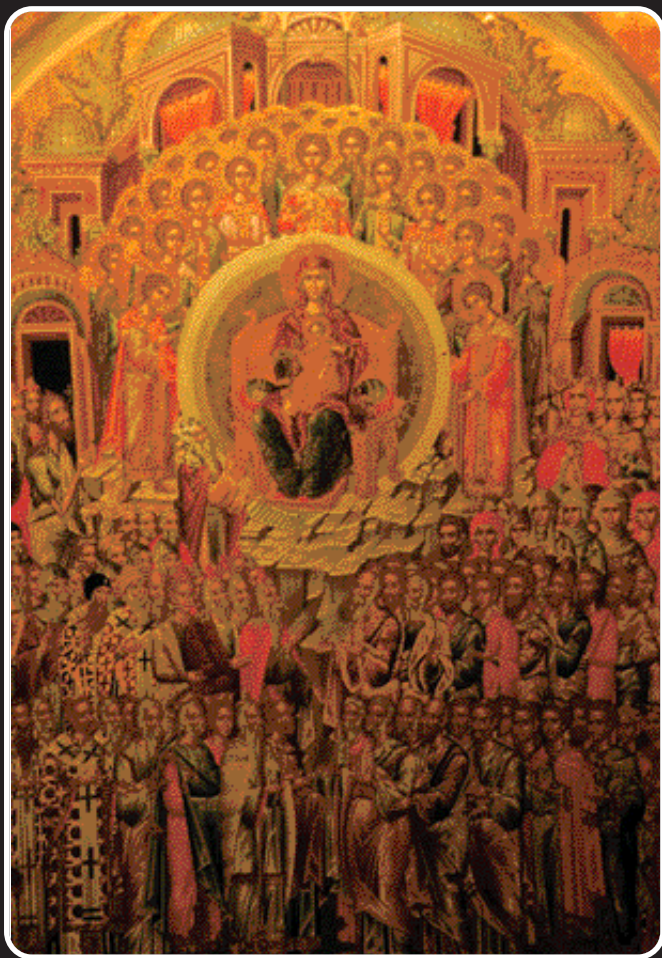
ράσταση μικρογραφική, όπου συμμετέχει ένας μεγάλος αριθμός προσώπων που δύσκολα μπορεί να μετρηθεί. Το ίδιο θέμα ζωγραφίζει ο Κλόντζας σε εικόνα του Σινά, στα φύλλα των δύο γνωστών τριπτύχων της Ρώμης και του Yorkshire.

Η «Αποκάλυψη του Ιωάννη»

είναι έργο του καλλιτέχνη Θεόδωρου Πουλάκη (1622-1692) και χρονολογείται στο τέλος του 17^{ου} αι. Έργα του επίσης είναι και οι δεσποτικές εικόνες του τέμπλου στο ναό της Αγίας Παρασκευής. Ο σπουδαίος αυτός Κρητικός καλλιτέχνης, εγκαθίσταται μέχρι τον θάνατό του στην Κέρκυρα αφού προηγουμένως, από το 1664 έχει ζήσει κατά διαστήματα στην Βενετία. Οι πολυπρόσωπες και ζωηρές συνθέσεις του, με έντονο μπαρόκ χαρακτήρα, δείχνουν την αγάπη του για την κίνηση και το χρώμα, ενώ η παράδοση της παλαιολόγιας τέχνης φαίνεται στην απόδοση της σάρκας και στην πυχολογία. Από τον μεγάλο αριθμό των εικόνων που έχουν σωθεί, δύο βρίσκονται στο Μουσείο Correr και μια «Επί σοι χαίρει» αυγοτέμπερα σε ξύλο, στο Μουσείο Μπενάκη.

Η μεγάλη περνηφάνεια

του Μουσείου είναι «Η Δευτέρα Παρουσία», επώνυμο και ανεπίγραφο έργο. Κόπος και οπουδή Θεοδώρου Πουλάκη του Κρητός.

Εικόνες του 18ου αι.

Επίσης στο Μουσείο εκτίθενται εικόνες που χρονολογούνται στον 18^ο αι., και είναι έργα Δυτικομακεδόνων και Ηπειρωτών ζωγράφων.

Μεταβιζυτινική

το πιο αξιόλογο έργο μεταβιζυτινικής είναι το κάλυμμα Ευαγγελίου, το οποίο φιλοτεχνήθηκε ως αφιέρωμα του Κυριάκου Αδάμου. Το τυπωμένο κείμενό του είναι του

1590. Παρατηρώντας με προσοχή το κάλυμμα θαυμάζουμε τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάστηκε ο καλλιτέχνης τις σκηνές και τις μορφές, που φανερώνουν την βαθιά γνώση του τόσο στην εικονογραφία όσο και στη φύση του υλικού.

Κεντήματα

Στις προθήκες εκτίθενται απaráμιλλα έργα της κεντητικής τέχνης που έχουν φιλοτεχνηθεί από το ίδιο χέρι.

Χειρόγραφα

Μια μεγάλη συλλογή βιβλίων και χειρογράφων της μητρόπολης με πιο αντιπροσωπευτικό, τον Κώδικα Ζωσιμά.

Ο Γεώργιος Κλόντζας

ανήκει στο πάνθεον των μεγάλων ζωγράφων της κρητικής τέχνης. Με το έργο του που δύσκολα βρήκε συνεχιστές, εγκαινίασε μια νέα εποχή για την κρητική ζωγραφική καθώς επηρεασμένος από τα ρεύματα της Αναγέννησης και του μανιερισμού μετάπλαθε τα διδάγματα της ιταλικής ζωγραφικής σε μια γλώσσα προσωπική, μοναδική.

Κατάγεται από εύπορη οικογένεια και είχε εργαστήριο στην κεντρική πλατεία του Αγίου Μάρκου στον Χάνδακα (Ηράκλειο Κρήτης). Η πρώτη μαρτυρία γι' αυτόν είναι του έτους 1562 και η τελευταία το 1602 ενώ ο θάνατός του τοποθετείται στο 1608.

Η προσωπικότητά του

με πολλές γνώσεις και τεράστιες ικανότητες. Είναι ζωγράφος της μικρογραφίας τουλάχιστον πέντε κωδίκων και άνω των σαράντα εικόνων, χωρίς υπογραφή και χρονολογία.

Έζησε

την ίδια εποχή με τον Μιχαήλ Δαμασκηνό και τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο. Μοναδική πληροφορία είναι η συμμετοχή του ως εκτιμητή στον πλειστηριασμό της εικόνας που ο Θεοτοκόπουλος πούλησε στον Χάνδακα το 1566, πριν φύγει για την Βενετία.

ΜΟΥΣΕΙΑ

ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟ

ΒΟΤΑΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ - ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Νοτιοανατολικά της Σιάτιστας, υψώνει το ανάστημά του ένα από τα σπουδαιότερα βουνά της Δυτικής Μακεδονίας, ο Μπούρινος ή Βούρινος (1866μ), ο οποίος αποτελεί το τελευταίο τμήμα της οροσειράς που περιλαμβάνει τον Βαρνούντα (Περιστέρι), το Βέρνον (Βίτσι), το Μουρίκι, το Άσκιο (Σινιάτσικο) και τη Βέηια. Ανάμεσα στις δύο κορυφογραμμές του, σχηματίζεται η βαθιά κοιλάδα του Μεσαίου (Μεσιανού) Νερού.

Μνημείο της φύσης.

Οι ψηλές κορυφές, το μικροκλίμα, τα οφιολιθικά του πετρώματα (σερπεντίνη), η σπάνια χλωρίδα και πανίδα είναι τα κύρια στοιχεία που καθιστούν το Μπόρινο, μοναδικό βιότοπο για την περιοχή. Ένα αληθινό μνημείο της φύσης που λόγω της μεγάλης του οικολογικής αξίας έχει ενταχθεί στο «NATURA 2000», το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης.

Τα ζώα και τα φυτά

Στον Μπούρινο εκτός από την πανίδα του, έχουν καταγραφεί 555 είδη και υποείδη φυτών από τα οποία τα οκτώ (8) είναι τοπικά ενδημικά και δεν φυτρώνουν σε

καμιά άλλη περιοχή της Ελλάδας και του κόσμου, όπως η Έσπερις του Ρέχιγκερ (*Hesperis rechingeri*). Ο Ορειβατικός Σύλλογος Σιάτιστας «Ο ΜΠΟΡΙΝΟΣ» το 1989 στην προσπάθειά του για την προστασία και την προβολή του φυσικού περιβάλλοντος του Μπούρινου, ίδρυσε το Βοτανικό Μουσείο.

Βοτανικό Μουσείο

Στις αίθουσές του, θα δείτε την οικολογική αξία του βουνού και ιδιαίτερα της κοιλάδας του Μεσιανού Νερού, μέσα από 700 φωτογραφίες και πίνακες με αποξηραμένα φυτά, σπάνιες πεταλούδες, διάφορα είδη ερπετών. Στο Βοτανικό Μουσείο που σήμερα

στεγάζεται στο Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, θα νοιώσετε πραγματικό δέος για την δύναμη της φύσης και την αστείρευτη δημιουργικότητά της.

Παλαιοντολογική Συλλογή

Για να μάθετε την ζωή της περιοχής πριν από 400.000 χρόνια και τα ζώα που υπήρχαν, αξίζει να δείτε την Παλαιοντολογική Συλλογή που ανήκει στο Γενικό Λύκειο της Σιάτιστας και που περιλαμβάνει απολιθώματα διαφόρων προϊστορικών ζώων όπως ρινόκερου, ελαφιού, βοοειδών, αλόγου του είδους *Απτοπίου*, ένα καυλιόδοντα μήκους πέντε(5) μέτρων και βάρους 400 κιλών καθώς και διάφορα όστρακα και πετρώματα.

ΜΟΥΣΕΙΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ «ΜΑΝΟΥΣΕΙΑ»

Το καύχημα της πόλης

είναι η Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας, «Μανούσεια», που από το 1997 λειτουργεί ως Κεντρική, λόγω του ότι είναι η μοναδική Δημόσια Βιβλιοθήκη στο Νομό. Το 2007 χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού «Ιστορική», καθότι λειτουργεί πάνω από έναν αιώνα.

Οι δωρεές

Η βιβλιοθήκη συγκροτήθηκε από δωρεές βιβλίων, που πρόσφεραν λόγιοι εμπνευσμένοι από πατριωτικά αισθήματα, τα οποία δεν έλειψαν ποτέ από τους Σιατιστινούς.

Οι συλλογές

των παλαιότερων βιβλίων της αριθμούν περίπου 8.000 τόμους, πολλά από τα οποία είναι αρχέτυπα και παλαιύτυπα των 15^{ου} – 18^{ου} αιώνων και μάλιστα εκτυπωμένα στα πρώτα και αξιολογότερα τυπογραφεία της Ευρώπης, όπως:

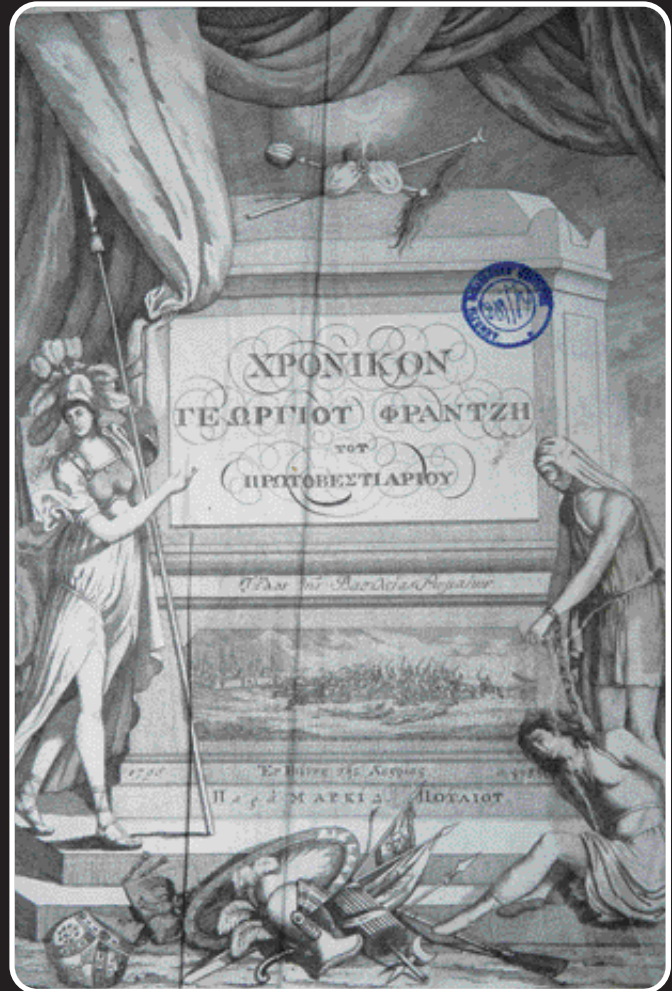
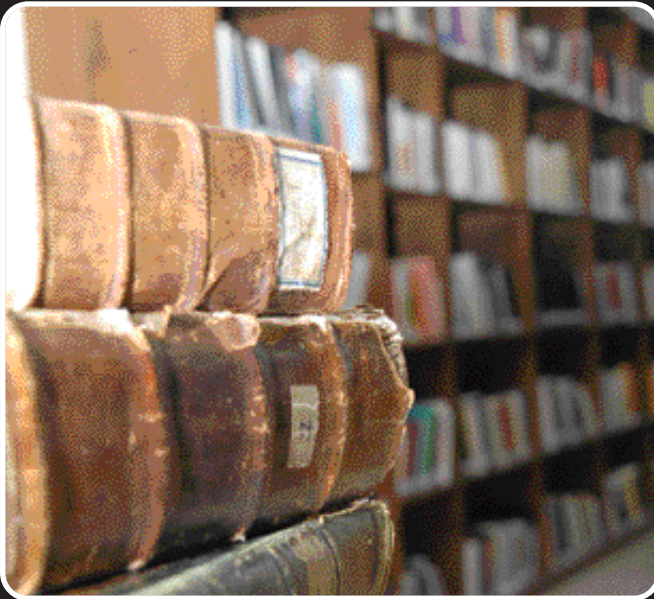
- εκδόσεις Aldus Manutius και των κληρονόμων του στη Βενετία
- του Didymus στη Βασιλεία της Ελβετίας,
- του Elzevirius,
- των Σιατιστινών αδελφών δημοσιογράφων Μαρκίδων Πούλιου, συνεργατών του Εθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή κ.ά.

Ο δωρητής Θεόδωρος Μανούσης

Τον κύριο όγκο των βιβλίων αποτέλεσε η δωρεά του Θεοδώρου Μανούση, Φιλικού, Καθηγητή της Ιστορίας και Πολιτειολογίας στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και Αρεοπαγίτη μέχρι το 1858, οπότε και απεβίωσε. Δώρισε με διαθήκη την προσωπική του βιβλιοθήκη στην ιδιαίτερη και σκλαβωμένη τότε πατρίδα του Σιάτιστα που αριθμούσε 6.000 τόμους βιβλίων. Προς τιμήν του η Βιβλιοθήκη ονομάζεται «Μανούσεια».

Τα παλιότερα βιβλία είναι :

- Αριστοφάνους Κωμωδίαί Εννέα (1498),

- Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου συσταχωμένη με το: Ξενοφόντος Ελληνικά (1502), εκδόσεις Βενετίας και Ομήρου Άπαντα (1504), εκδόσεις Άλδου Μανούτιου.

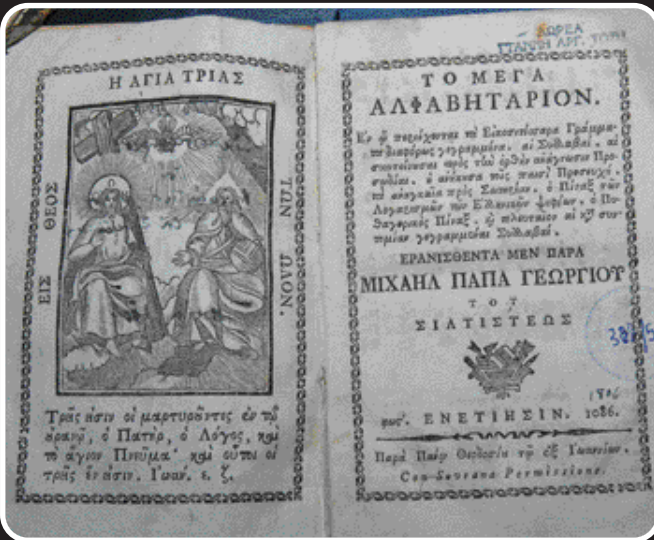
Οι πλούσιες συλλογές των καινούριων βιβλίων, που διαθέτει στο αναγνωστικό κοινό της η Βιβλιοθήκη (45.000 περίπου μαζί με τα περιοδικά), προέρχονται από αγορές. Σε ειδική μεγάλη αίθουσα με ξύλινους, παραδοσιακούς βιβλιοστάτες είναι εκτεθειμένες όλες οι συλλογές παλαιών και νέων βιβλίων.

Η Κινητή Βιβλιοθήκη

εξυπηρετεί σε όλο το Νομό Κοζάνης, με το βιβλιοαυτοκίνητό της, εβδομήντα τέσσερα δανειστικά κέντρα, σχολεία Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης (μαθητές, εκπαιδευτικούς και κατοίκους απομακρυσμένων οικισμών).

Το Δημόσιο Κέντρο Πληροφόρησης

συστηγάζεται με την Κινητή Βιβλιοθήκη και προσφέρει με τους δέκα Η/Υ δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο, γρήγορη και σύγχρονη πληροφορία και γνώση σε όλους τους χρήστες της βιβλιοθήκης, μικρούς και μεγάλους.

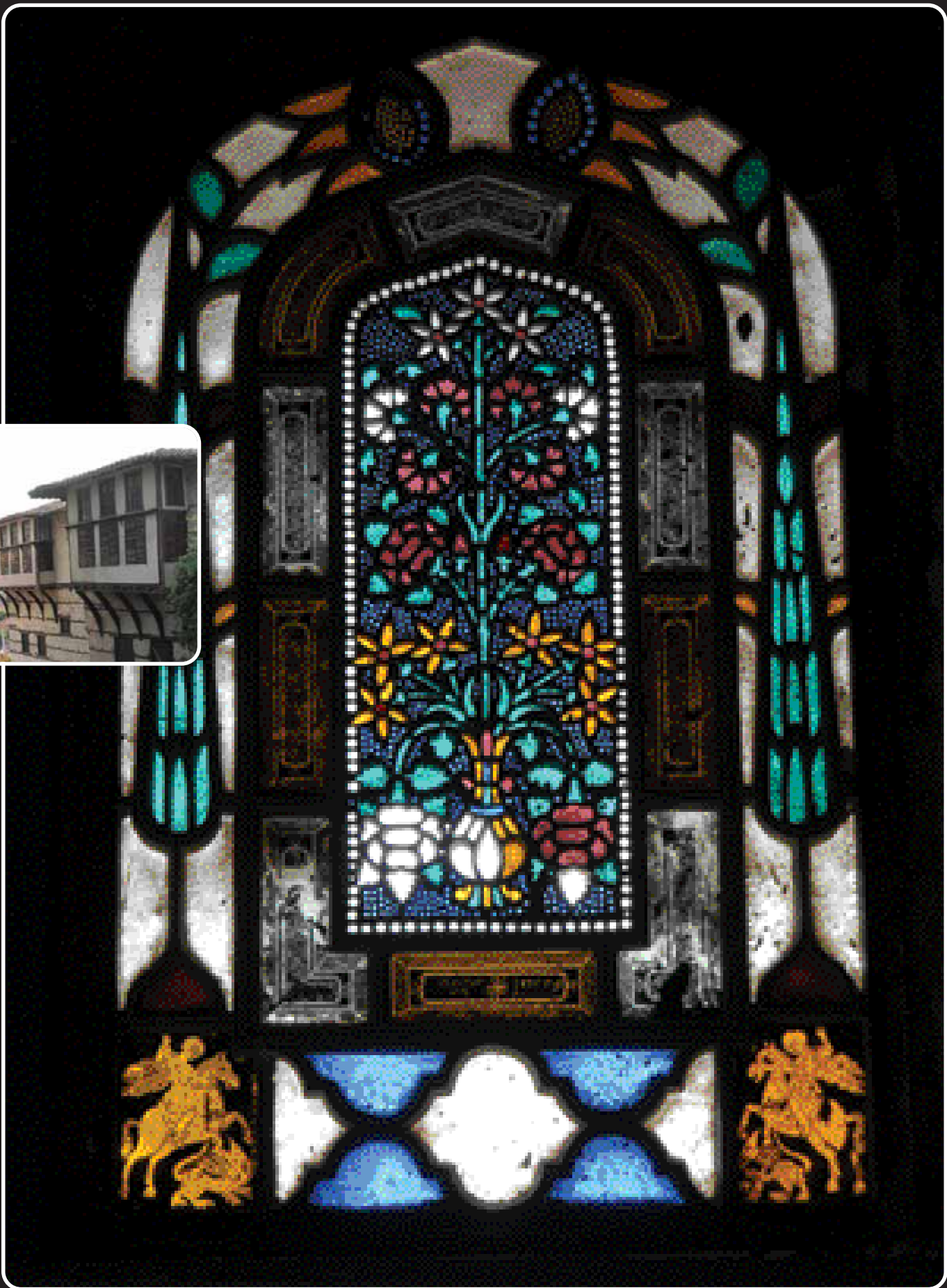
ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΤΑ ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΑΠΟ ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Η πλούσια κληρονομιά της Σιάτιστας διαφυλάσσεται στα αρχοντικά της, που έχουν διασωθεί, και τα περισσότερα από αυτά, όπως της Πούηκως, του Τζώνου, του Κανατσούλη, του Μανούση, του Νεραντζόπουλου, του Μαηιόγκα, του Δόληκηρα κ.ά., έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

Περί τίνος πρόκειται;

Τούτα τα αρχοντόσπιτα, με το βαρύ φρουριακό τους χαρακτήρα, την μακεδονική αρχιτεκτονική και τους ζωγραφιστούς οντάδες, μας καλούν να αποκαλύψουμε με τον πιο διαυγή τρόπο την πολύχρονη ιστορία τους και τη σημαντική πολιτιστική και οικονομική άνθηση της πόλης σε εκείνες τις εποχές.

Ποιοι τα έκτισαν;

Όλα τα αρχοντικά είναι χτισμένα από Ηπειρώτες και Δυτικομακεδόνες μαστόρους και οικοδομημένα πάνω στο ίδιο σχέδιο και με την ίδια διαρρύθμιση των εσωτερικών χώρων, όμοια με τον αρχιτεκτονικό ρυθμό που επικρατούσε κατά τη βυζαντινή εποχή.

Ποιοι ήταν οι κύρηδες;

Από το 17^ο αι. όλες οι οικογένειες της Σιάπιτσας έχουν από ένα μέλος που ζει ή εμπορεύεται στην Ιταλία, την Ουγγαρία, την Αυστρία κι άλλα μέρη της Γερμανίας, ενώ από τους γεροντότερους ελάχιστοι είναι εκείνοι που δεν έζησαν δέκα ή δώδεκα χρόνια της ζωής τους σε μια από τις χώρες αυτές. Η γερμανική γλώσσα μιλιέται γενικά όσο σχεδόν και η παλικιά.

Ζώντας στις χώρες της Ευρώπης και ασκώντας δραστήρια το εμπόριο σόρευαν πλούτη τα οποία εξασφάλιζαν ανέσεις στην καθημερινή ζωή και τους έδιναν τη δυνατότητα να χτίζουν θαυμαστά παλάτια, τ' αρχοντικά.

Παράλληλα παρακολουθούσαν με άγρυπνα μάτια κι ανοιχτά μυαλά τις πολιτικοκοινωνικές και πνευματικές αλλαγές που συντελούσαν εκεί κι αφομοίωναν τις καινούργιες ιδέες που έφερναν στην Ευρώπη ο Διαφωτισμός κι η Γαλλική Επανάσταση.

Η Βενετία, η Τεργέστη, το Βελιγράδι, το Βουκουρέστι, η Βουδαπέστη κι η Βιέννη ήταν πόλεις οικείες για τους Σιαπιστινούς εμπόρους κι ο Δούναβης πιο βατός γι' αυτούς παρά ο γειτονικός Αλιάκμονας. Τα πάθη και οι αγωνίες των μακρινών κι επικίνδυνων εκείνων ταξιδιών έχουν αποτυπωθεί στα υπέροχα δημοτικά τραγούδια τωνπραματευτάδων, που τραγουδούσαν ύστερα από το γυρισμό στα οικογενειακά γλέντια και τις χαρές όπου κυλούσε άφθονο το περίφημο σιαπιστινό κρασί, το «λιαστό».

«Κι τα οχαρίκια έπιρναν πως έρχει ου αφέντης από τα μέρη της Βλαχιάς κι από του Μπουκουρέστι. Του Δούναβου κατέβηεν ουπέρα να πιράσει, βρίσκει του Δούναβου θουλό τον πόρου χαλασμένου».

Ισόγειο:

- 1) Μεσιά
- 2) Χώρος έκθεσης προϊόντων - εμπορία
- 3) Κατώι
- 4) Αποθηκευτικός χώρος

Η είσοδος

Όταν ανοίξουν οι βαριές δρύινες πόρτες του αυλόγυρου με τα μεγάλα θυρόκαρφα και πατήσουμε στο πλακόστρωτο της ευρύχωρης λουλουδιασμένης αυλής, ο χρόνος αρχίζει να μετρά αντίστροφα. Εικόνες έρχονται η μια μετά την άλλη και μας τυλίγουν. Σαν παλιό παραμύθι αρχίζουν να διηγούνται την ζωή ενός κόσμου λαμπερού. Η κάτοψή των αρχοντικών έχει τη μορφή Π ή τη μορφή Γ με την είσοδο στη γωνία και στην πιο μεγάλη πλευρά του, όπως φαίνεται στο σχήμα. Με τον τρόπο αυτό προφυλάσσεται η είσοδος. Λόγοι ασφαλείας επιβάλλουν τη μορφή αυτή.

Το εξωτερικό

Ο πέτρινος όγκος του αρχοντικού με τις ζωγραφισμένες προεξοχές, τις ξυλοδεσιές, τις πολεμίστρες, τους φεγγίτες και τα καγκελωτά παράθυρα μας προϊδεάζουν για την μεγάλη ομορφιά που κρύβεται στο εσωτερικό τους.

Το εσωτερικό

Από την είσοδο του σπιτιού μπαίνουμε σε κεντρική ισόγεια πλακοστρωμένη εσωτερική αυλή, τη μεσιά.

Το ισόγειο

Στο ισόγειο είναι το μαγαζί του σπιτιού, ο χώρος όπου αποθήκευαν τα τρόφιμα, τις ζωοτροφές και το κατώι με τα κρασιά.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

Μετσοπάτωμα:

- 1) Χώρος έκθεσης προϊόντων - εμπορία
- 2) Χειμωνιάτικο δωμάτιο
- 3) Ηλιακός
- 4) Κουζίνα
- 5) Βοηθητικός χώρος κουζίνας
- 6) Μπασ οντάς

«Μετσοπάτωμα»

Η σκάλα από το ισόγειο οδηγεί στον πρώτο όροφο στο μετσοπάτωμα όπου βρίσκεται ο νηπιακός ή ηλιακός. Δεξιά και αριστερά είναι τα χειμωνιάτικα δωμάτια με τα μεγάλα ντιβάνια, τα μαντερλίκια.

Ο ομφαλός

Οι νουφαλοί (ομφαλός) ή ταβλάδες που βρίσκονται στο κέντρο των ταβανιών είναι αληθινά αραβουργήματα. Με τους κρεμαστούς ρόδακες και τα φρούτα, τα χρώματα της σιέννας, του λαδί, το κόκκινο βερμιγιόν, το πρωσικό μπλε, το κίτρινο και η ούμπρα, οι θαυμάσιες συνθέσεις των λουλουδιών στα γεωμετρικά σχήματα δίνουν επιβλητικότητα και φαντάζουν

σαν πολύτιμα στολίδια.

Ο όροφος

Το 2^ο πάτωμα της οικοδομής λέγεται όροφος (ανώι). Στον όροφο βρίσκεται η μεγάλη σάλα, που ονομάζεται ανώι και οι καλοί οντάδες, δηλαδή τα δωμάτια υποδοχής. Άλλες ονομασίες των δωματίων αυτών είναι: καλοκαιρινά καφέ-οντάδες, μπασ-οντάδες. Το ανώι κάποτε δημιουργεί σαχνισί. Το σαχνισί είναι το τμήμα της όψης του σπιτιού που προεξέχει από τον όροφο. Αυτό το στοιχείο είναι τυπικό δείγμα της αστικής βυζαντινής αρχιτεκτονικής και μετεξέλιξη του πλιοστασίου της αρχαίας κατοικίας. Τα δωμάτια υποδοχής βρίσκονται ανά δύο δεξιά και αριστερά της σάλας. Από τα 4 καλά ή καλοκαιρινά δωμάτια, τα δυο βορινά ποτέ δεν προεξέχουν, τα άλλα δυο συνήθως προεξέχουν (δημιουργούν σαχνισί).

Το σαλόνι

Ο νηπιακός είναι ο ωραιότερος χώρος του ορόφου, μιας και ήταν ο χώρος υποδοχής στις γιορτές. Ξυλόγλυπτα κάγκελα και κολόνες που συνδέονται με τόξα τον χωρίζουν από τα δωμάτια. Από τις ξύλινες επενδύσεις των τοίχων (φαροώματα) ως το ταβάνι, ένας πλουμιστός κόσμος ξεδιπλώνεται με πολύχρωμα σχέδια, με αγκαλιές λουλουδιών, ανθήματα και φρούτα. Τίποτα δεν μένει χωρίς διακόσμηση, καμιά γωνιά δεν είναι πλκικκή.

Η διακόσμηση

είναι επιβλητική, ζωγραφιστά ντουλάπια και μεσάντρες (ντουλάπες), απεικονίσεις ευρωπαϊκών πόλεων και της

Όροφος:

- 1) Ανώι
- 2) Μπας - οντάς
- 3) Καφέ - οντάς
- 4) Χειμωνιάτικο
- 5) Αποθηκευτικός χώρος
- 6) Σαχνισί

Κωνσταντινούπολης, καλύπτουν τις ζωφόρους. Ένα πλήθος από ζώα, σκηνές από κυνήγι, δικέφαλοι αετοί, όλα πλαισιωμένα από ρόδακες, ανθέμια, αρμαθιές με καρπούς και γιρλάντες, δημιουργούν ευχάριστη εντύπωση, μια πρωτόγνωρη χαρά. Όλος αυτός διακοσμητικός πλούτος φανερώνει την έξοχη τέχνη των ηπειρωτών και δυτικομακεδόνων ζωγράφων αλλά και τον προορισμό αυτών των χρωματιστών οντάδων.

Οι φεγγίτες (βιτρώ)

Καταστόλιστοι με χρωματιστά τζαμάκια που σχηματίζουν λουλούδια, κυπαρίσσια, δικέφαλους αετούς, παραστάσεις Αγίων και επιγραφές όπου μνημονεύουν τα ονόματα των μαστόρων, προκαλούν το θαυμασμό και τη συγκίνηση αυτοί οι λεπτοκατασκευασμένοι φεγγίτες των οντάδων. Όταν κλείσουν τα κανάτια των παραθύρων και το φως περάσει από τα καλοκαιριασμένα χρωματιστά τζαμάκια, η ομορφιά τους θα μας μείνει αλυσμόνητη!

Ισότητα

Τα σπίτια περνάνε στις γυναίκες σε πρώτο λόγο. Μην φανταστείτε ότι οι γυναίκες είναι καταπιεσμένες, και μάλιστα σε ένα μέρος όπου οι άντρες ξενιτεύονται και πολλές φορές δεν γυρνάνε. Τα περισσότερα αρχοντικά έχουν το όνομα των γυναικών. Τα αρχαία αρχοντικά είναι της Πούλκως, της Σανούκως, κλπ.

Πληροφορίες από τα αρχεία

Πρώτα-πρώτα οι Σιαπισινοί ελέγχουν ουσιαστικά το εμπόριο, καθώςον αυτό λειτουργεί με την πληροφορία. Δι-

λαδή αυτός που πληροφορείται πρώτος το Κριμαϊκό πόλεμο, αυτός ξέρει και αγοράζει σιάρια να τα πουλήσει σε δεκαπλάσια τιμή. Αυτός που καταλαβαίνει ότι θα λείψει το μαλλί στο Σινιάτοικο, γιατί δεν είναι καλή η χρονιά, γιατί πέρασαν από 'δω στρατεύματα, οπότε υπήρξαν και καταστροφές, αυτός θα γίνει πλούσιος. Οπότε υπάρχει ένα εμπορικό δίκτυο που στηρίζεται στην πληροφορία. Δηλαδή εγώ πληροφορώ τον αδερφό μου που είναι στην Οδοσσό, το γιό μου στη Λειψία, τον γαμπρό μου στο Παρίσι. Έχουμε ένα αρχείο μιας κόρης Ζουπάν, που είναι γύρω από το 1800 μέχρι το 1870 που η ίδια μετακινείται, πάει στη Μοσχόπολη, πουλάει την πατρική της κληρονομιά, ανεβαίνει στη Σόφια. Πάει Κωνσταντινούπολη, Λάρισα προσπαθώντας να αποφύγει και μια επιδημία χολέρας. Και ταυτόχρονα έχει την αλληλογραφία της που λέει στο γιο της «Αγόρασε τόσο, πούλησε τόσο...».

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΠΟΥΛΚΩΣ

Η προίκα της Ελένης

Οι πλακόστρωτοι δρόμοι και τα δαιδαλώδη καλντερίμια της Γεράνειας με τους ψηλούς αυλόγυρους θα οδηγήσουν τα βήματά σας στο αρχοντικό της Ελένης Πουλκώσ ή Πουλκίδη. Χτίστηκε το 1752 από τον έμπορο Θωμά Ερμανουπλίδη. Αργότερα το αγόρασε ο Λάζαρος Πουλκίδης για να προικίσει μ' αυτό την κόρη του Ελένη.

Ο Βόσπορος και η Πόλη

Έκπληξη και θαυμασμό προκαλούν οι διακοσμήσεις στην εξωτερική επιφάνεια της προεξοχής, όπου είναι ζωγραφισμένο ένα ωραίο καράβι και τέσσερις ρόδακες ανάμεσα στους φεγγίτες. Στο δεύτερο όροφο ο ζωγραφικός διάκοσμος του καλού οντά θα σας συναρπάσει, ιδιαίτερα το κομμάτι της ζωφόρου όπου απεικονίζεται η Κωνσταντινούπολη και ο Βόσπορος.

Ένα τζάκι, μα τι τζάκι

Στο δωμάτιο υποδοχής (μπας - οντάς) βρίσκεται ένα από τα ωραιότερα τζάκια της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ο καθηγητής Ν. Μουτσόπουλος γράφει: «Στου Πουλκίδη, ο πλούτος των διακοσμήσεων ξεπερνάει και το ξακουστό τζάκι του Γ. Σβαρτς στ' Αρμελάκια, με κόγχες, με ανάγλυφα ανθοδοχεία, φουρτιέρες, όλα χρωμασιτά, και ένα πλήθος στεφάνια και γιρλάντες στολίζουν τη σκούφια».

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗ - ΜΑΛΙΟΓΚΑ

Δύο καλοί γείτονες

Δίπλα στο αρχοντικό του Χατζηγιαννίδη - Νεραντζόπουλου βρίσκεται το αρχοντικό του Αργυριάδη - Μαλιόγκα, που μοιράζονται τον ίδιο αυλόγυρο. Κατά την παράδοση, χτίστηκε το 1757. Στις 6 Μαρτίου του 1844, ξεκίνησε η ανασκευή του, που ολοκληρώθηκε την ίδια χρονιά στις 15 Απριλίου.

Η αρχοντιά στο εξωτερικό

Οι εξωτερικές προσόψεις είναι διακοσμημένες με υπέρο-

χες παραστάσεις πόλεων, αρχοντικών, και τοπία με πουλιά και ζώα.

Frankfurt am Main 1757

Η διακόσμηση του ισόγειου του είναι μοναδική περίπτωση για την πόλη της Σιάτιστας. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι οι αξιόλογες τοιχογραφίες του με παραστάσεις της Κωνσταντινούπολης, της Φρανκφούρτης με την επιγραφή «FRANKFURT AMAYAN» και η απεικόνιση Αυστριακού ουσσάρου με την επιγραφή «Le Houssare d' Autriche».

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΖΩΝΟΥ

Τα Τζωνάδικα

Στη συνοικία της Γεράνειας, στην περιοχή που είναι γνωστή ως Τζωνάδικα, ανάμεσα από τα αρχοντικά της Πούλκως και της Ελένης Τζώνου, βρίσκεται το αρχοντικό των αδελφών Τζώνου ή Αγνής Τζώνου. Δύο επιγραφικές μαρτυρίες στο εσωτερικό του, μαρτυρούν ότι το αρχοντικό χτίστηκε και διακοσμήθηκε το 1756.

Ανδριανούπολη

Ο καλός οντάς του αρχοντικού, λόγω της ξυλογλυπτικής και ζωγραφικής του διακόσμησης θεωρείται ένας από τους καλύτερα διακοσμημένους χώρους στη Σιάτιστα. Θαυμασμό προκαλεί η τοιχογραφία όπου παριστάνεται η Ανδριανούπολη, χτισμένη στις όχθες του Έβρου, και που την πλατιά του κοίτη διαπλέουν πολλά αλιευτικά πλοία και τρικάταρτα καράβια.

Η μοίρα της βασιλοπούλας

Στη μέση του ποταμού είναι χτισμένος ένας πύργος, που όπως λένε και στα παραμύθια, τον έχτισε ένας βασιλιάς και εκεί μέσα έκλεισε την όμορφη κόρη του για να μην πεθάνει από το δάγκωμα φιδιού, όπως εξάλλου είχαν προβλέψει οι Μοίρες. Κάποτε όμως οι βαρκάρηδες, που της έφεραν διάφορα δώρα και φρούτα, της έδωσαν και σταφύλια, όπου μέσα τους είχε φωλιάσει ένα φίδι. Όταν η βασιλοπούλα πήρε να φάει σταφύλια, την τσίμπησε το φίδι και έτσι πέθανε.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΔΟΛΓΚΗΡΑ

Πολυταξιδευτής και έμπορος

Το αρχοντικό ανήκε στον έμπορο Γιώργη Τσόλγκηρα, ο οποίος ταξίδευε πολύ συχνά για τη δουλειά του στις παραδουνάβιες χώρες, στη Σμύρνη, μα κυρίως στην Κωνσταντινούπολη. Μαζί με την δραστήρια γυναίκα του, Σιούλα, το 1840 ανακαίνισαν το σπίτι φέρνοντας υλικά και τεχνίτες από την Πόλη, οι οποίοι το ζωγράρισαν και το στόλισαν περίτεχνα. Το αρχοντικό χτίστηκε πριν από το 1830 και δέχτηκε αλλεπάλληλες ανακαινίσεις, σε μια από αυτές αναφέρεται η χρονολογία 1888 στο αέτωμα.

Η ανακαίνιση

Το αρχοντικό παραχωρήθηκε από τους κληρονόμους του στον Μορφωτικό Πολιτιστικό Σύλλογο «Μαρκίδες Πούλιου» Σιάτιστας, ο οποίος ανέλαβε την ανακαίνιση του. Οι εργασίες ξεκίνησαν το 1999 και τελείωσαν το 2001. Τα εγκαίνια του αρχοντικού Δόλγκηρα έγιναν το 2003 και σήμερα αποτελεί παράδειγμα όχι μόνο για τις λαογραφικές συλλογές του, αλλά και την σωστή ανατύλωσή του.

Οι συνεργάτες του Ρήγα

Η ονομασία του Συλλόγου είναι αφιερωμένη στους Σιαπιστινούς Αδελφούς Μαρκίδες Πούλιου, που έζησαν και έδρασαν ως τυπογράφοι στη Βιέννη, αλλά και ως συνεργάτες του Ρήγα Φεραίου Βελεστινλή.

Στο ισόγειο

θα δούμε το αποθηκευτικό χώρο με όλα τα σκεύη του νοικοκυριού, ενώ ο χειμωνιάτικος οντάς με το τζάκι και τα βαριά στρωσίδια θα μας γεμίσει ζεστασιά.

Στον επάνω όροφο

η ομορφιά της τέχνης απογειώνεται από τα ζωντανά χρώματα της ζωφόρου με τις σκηνές κυνηγιού, το εικονοστάσι, τα δωμάτια υποδοχής αλλά και την κρεβατοκάμαρα με τα ασπροκεντήματα και την "καλημέρα" στον τοίχο.

Ο καφέ-οντάς

είναι στολισμένος με κασέλες, με λευκά και πολύχρωμα κεντήματα, ενώ την παράσταση κλέβει η ολό-

λαμπρή γυναικεία φορεσιά της Σιάτιστας, με το ολομέταξο λευκό φόρεμα και το χρυσοκέντητο μαύρο γιλέκο της.

Στον μπαρ-οντά

Τα μεντερλίκια με τις κόκκινες φλοκάτες και τα ολόλευκα μαξιλάρια, οι τοιχογραφίες όπου ξεδιπλώνονται γιρλάντες από λουλούδια, πουλιά, ζώα, ανθοδοχεία, φανταστικά τοπία και μακρινές πόλεις, παραστάσεις που τόσο αγαπήθηκαν από τους καλλιτέχνες εκείνης της εποχής.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ Ν. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ-ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ

Από τη Σιάτιστα στη Βιέννη

Πλάι στο ναό του αγίου Δημητρίου, στη συνοικία της Χώρας, βρίσκεται το αρχοντικό του Νικ. Χατζημιχαήλ - Κανατσούλη που χτίστηκε το 1746 - 1757. Οι αδελφοί Χατζημιχαήλ ήταν έμποροι και είχαν οργανώσει το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο τους, με έδρα τη Σιάτιστα και με δεύτερη έδρα την Βιέννη. Το 1856 η Αγνή Χατζημιχαήλ, κόρη του Αθανασίου και κληρονόμος του αρχοντικού, παντρεύτηκε τον Αθανάσιο Κανατσούλη από την Κοζάνη.

Το Πάνθεον

Στο μετζοπάτωμα, ο χειμωνιάτικος οντάς θα σας θαμπώσει με τις εικόνες, τα χρώματα και τις ιστορίες του

«Πάνθεου». Στις 12 Ιουνίου του 1811 ο καλλιτέχνης Ευθυμίου «εκ Παλαιών Πατρών» ζωγράφισε στη ζωφόρο παραστάσεις από την Ελληνική Μυθολογία: την αρπαγή της Περσεφόνης, την θεά Άρτεμη, τις Μοίρες, τη γέννηση της Αθηνάς, τον Κρόνο τεκνοφάγο, τις Σειρήνες, τον Κολοσσό της Ρόδου, ενώ στα κιονόκρανα του παραθύρου ιστορούνται οι ιδιοκτήτες του αρχοντικού.

Και στο ταβάνι τρέχουν τα νερά

Στο διπλανό δωμάτιο, το μεσημβρινό, το «γυναικείο», θα εντυπωσιαστούμε με την διακόσμηση του τζακιού, το ζωγραφιστό ταβάνι και τις εικόνες που αναπτύσσονται στην ζωφόρο όπου παριστάνονται πόλεις, ποτάμια και γεφύρια. Το δωμάτιο αυτό ζωγραφίστηκε στις 22/01/1806.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΑΝΟΥΣΗ

Γεώργιος Μανούσης: Ιδιοκτήτης του αρχοντικού Μανούση. Θεός του Θεοδώρου Μανούση, πρώτου καθηγητή Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, μεγάλου Ευεργέτη της Σιάτιστας.

Η δωρεά από τη Βιέννη

Σ' ένα από τα πλέον γραφικά σοκκάκια της Χώρας, υψώνεται το αρχοντικό του Μανούση. Οι αδελφοί Γεώργιος και Θεόδωρος Μανούση υπήρξαν ικανοί έμποροι και διατηρούσαν αξιόλογους εμπορικούς οίκους στη Σιάτιστα και τη Βιέννη. Απόγονος του ήταν ο Θεόδωρος Μανούσης, Καθηγητής της Ιστορίας και Πολιτειολογίας στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και Αρεοπαγίτης ο οποίος δώρισε με διαθήκη την προσωπική του βιβλιοθήκη στη Σιάτιστα που αριθμούσε 6.000 τόμους βιβλίων. Το αρχοντικό χτίστηκε το έτος 1763.

Κύρια όψη

Διακρίνεται η ξύλινη εξώπορτα, τα σαχνισιά του ορόφου και αριστερά σε προεξοχή το αναγκαίο WC.

Η πιο παλιά επιγραφή

Πελεκημένη σε πέτρα, βρίσκεται εντοιχισμένη σε ύψος 5,70 μέτρα από το έδαφος, δεξιά από τη θύρα της εισόδου, σε μια κόγχη. Στο υπέρθυρο της κόγχης, ανάμεσα σε δικέφαλους αετούς υπάρχει σταυρός με την

επιγραφή: «IC-XC/17-62» και μέσα στην κόγχη «1763» και δικέφαλος αετός με επιγραφή «ΜΝΑΗΟΥ-ΛΟΥΝΟ»: Μ(η)να Ηουλ(ι)ου 20;

Περιήγηση στη μεγάλη οροσειρά

Στο μειζοπάτωμα, ο νηπιακός με την διακόσμησή του, συναρπάζει από την πρώτη στιγμή. Στους χειμωνιάτικους οντάδες απολαύστε τις ζωγραφιστές μεσάντρες (ντουλάπες) και τις τοιχογραφίες της ζωφόρου όπου εικονίζονται τα βουνά Σνιάτσικος (Ασκιο), ο Όλυμπος, ο Μπούρινος, ο Κίσαβος και τα Άγραφα.

Διακρίνεται η τοιχογραφία με το «όρνεον», οι διακοσμήσεις στη ξύλινη ζωφόρο και οι ξυλεπενδύσεις (φαρσώματα).

Η γεωμετρία στην υπηρεσία της τέχνης

Στο δεύτερο όροφο, οι φεγγίτες με τα πολυσύνθετα σχήματα και χρώματα και το ταβάνι του μπας οντά με την ξυλογλυπτική του τέχνη, τα γεωμετρικά σχήματα, και τις μπαρόκ συνθέσεις του μας μεταφέρουν στην μετα-αναγεννησιακή Ευρώπη.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΙΔΗ - ΝΕΡΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Σιάτιστα-Βουδαπέστη

Στην πλατεία Τρία Πηγιάδια της χώρας, ανάμεσα σε νέες κατασκευές, βρίσκεται χτισμένο από το 1754 το αρχοντικό του Χατζηγιαννίδη - Νεραντζόπουλου. Κτίτορας του ήταν ο Χατζηγιαννίδης, ο οποίος εμπορεύονταν στη Βουδαπέστη. Όταν η κόρη του παντρεύτηκε το Δημήτριο Σαχίνη, το αρχοντικό για ένα χρονικό διάστημα πήρε το όνομά του. Από τον Σαχίνη το αγόρασε ο Νεραντζόπουλος, που κι αυτός με τη σειρά του το έδωσε προίκα στις κόρες του.

Μαγευθείτε

Στο μεζοπάτωμα του αρχοντικού βρίσκεται ωραιότερος και ο πλουσιότερος διακοσμημένος νηπιακός ή πλιακός. Τα ξυλόγλυπτα κάγκελα και τα κιονόκρανα, τα ζωγραφιστά φαρσάματα, η ζωφόρος και το υπέροχο ταβάνι θα σας κατακτίσουν.

Στη σάλα για τους χορούς

Στο δεύτερο όροφο, βρίσκεται η μεγάλη σάλα όπου γί-

νονταν οι χοροί και οι γιορτές. Στη ζωφόρο του χειμωνιάτικου οντά είναι ζωγραφισμένος ο δικέφαλος αετός που δεσπόζει στην εικόνα της Αγίας Λαύρας με την χρονολογία 1755 ΜΗΝ ΜΑΪΟΥ 12. Ο δικέφαλος αετός της βυζαντινής αυτοκρατορίας, με την μία του κεφαλή στραμμένη αριστερά, συμβολίζει τη Ρώμη, ενώ η δεξιά συμβολίζει την Κωνσταντινούπολη.

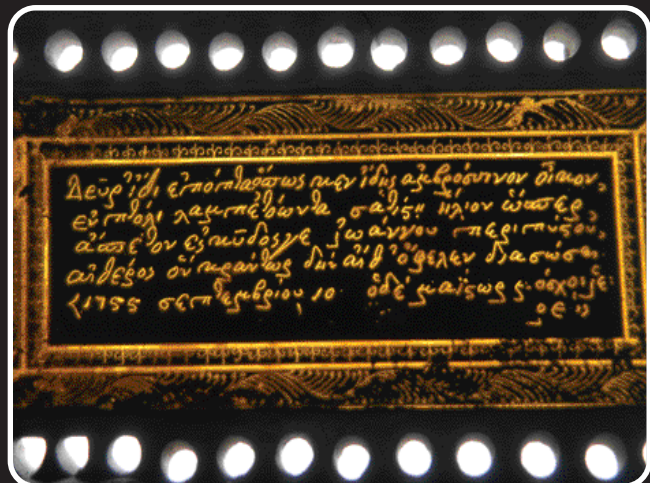
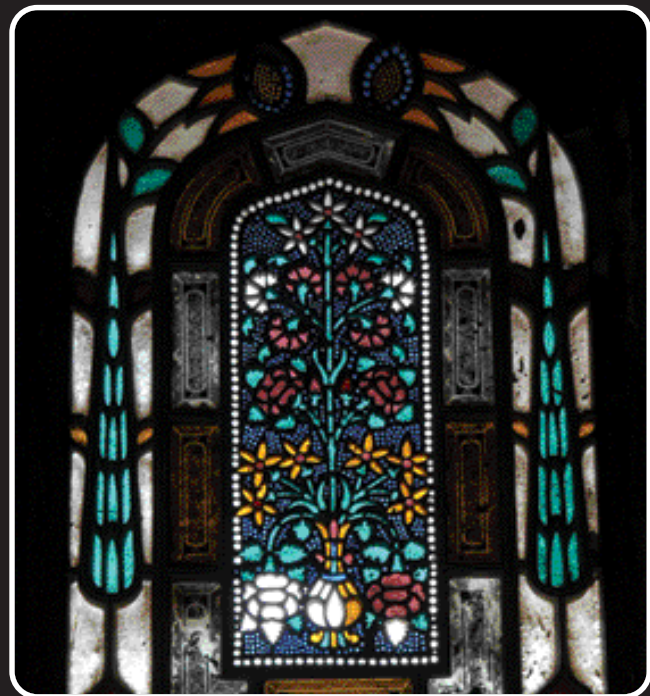
Η τέχνη του βιτρώ

Το αρχοντικό του Χατζηγιαννίδη - Νεραντζόπουλου έχει τους πιο όμορφους φεγγίτες-βιτρώ στο είδος τους. Εκείνο που τους κάνει μοναδικούς, είναι ότι κανένας φεγγίτης δεν μοιάζει με τον άλλο.

Ο αρχιτεκνίτης Μόσχος

Εκτός από συνθέσεις ανθοδοχείων και μπουκέτα λουλουδιών, εικονίζεται ο Άγιος Γεώργιος που σκοτώνει τον δράκο, αλλά και διάφορες επιγραφές με χρονολογίες, όπου σε κάποια μνημονεύεται ο μαϊστωρ του βιτρώ ιερέας Μόσχος:

Δευρ' ιθ' έποτα όπως κεν ιδης αμβρόσιον οίκον,
Εν πτόηι χαμπετώνια Σαίσιτη ήθιον ώσπερ,
άσπετον ες κύδος γε Ιωάννου περιπότου
Αιθέρος ον κράντωρ δην αιθ' όφηεν διασώσαι.
«1755 Σεπεμβρίου 10 ο δε μαΐσιτωρ Μόχοξ Ιερεύς»

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

ΟΙΚΙΑ ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΝΤΕΡΟΥ

Επισκέψιμη παραδοσιακή κατοικία

Στην αυλή της Πούγκως

βρίσκεται η επισκέψιμη παραδοσιακή κατοικία που αναπαλαιώθηκε με πολύ μεράκι από τους ιδιοκτήτες της για να στεγάσει μια θαυμάσια λαογραφική συλλογή.

Ξεκινήστε την περιήγησή σας

από το υπόγειο, το κατώι με τα κρασιά, τα γεωργικά εργαλεία, τα οικιακά σκεύη αλλά και το χώρο με τον αργαλειό, τα υφαντά στρωσίδια, τα κεντήματα και τις ενδυμασίες.

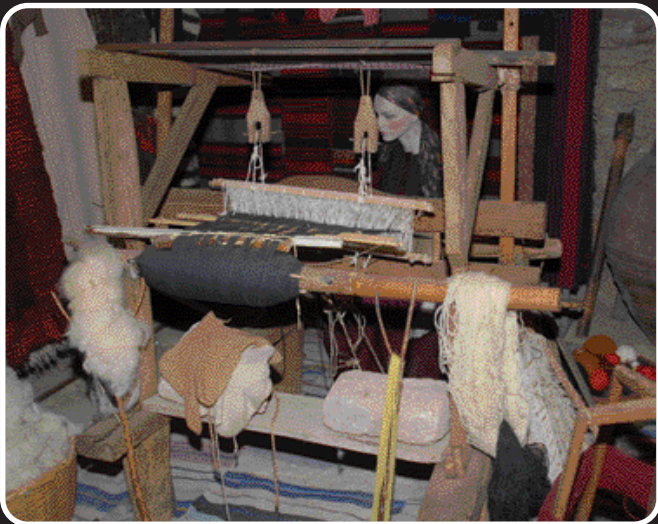
Στον επάνω όροφο

κάθε δωμάτιο και μια μικρή ιστορία σας περιμένει. Η

κουζίνα με το νοικοκυριό της, η κρεβατοκάμαρα με τα ασπροκεντήματα, ο χειμωνιάτικος οντάς με το τζάκι, την ξυλόγλυπτη κασέλα και τα ζεστά του χρώματα και ο μεντερλίσιος οντάς, το δωμάτιο υποδοχής, με τις ζωγραφισμένες μεσάντρες και την μεταξωτή φορεσιά.

Χωρίς μηχανές και θορύβους

Όλα βαλμένα με προσοχή, το κάθε πράγμα στην θέση του, έτσι ώστε εύκολα να καταλαβαίνουμε την λειτουργία ενός σιαπισινού σπιτιού στα χρόνια που δεν υπήρχαν οι μηχανές και οι άνθρωποι δεν ζούσαν τον πυρετό μας.

ΑΜΠΕΛΩΝΕΣ

Κατάλληλες συνθήκες

- Η τραχιά όψη της πέτρας
  - το αργιλοασβεστώδες και αργιλοαμμώδες έδαφός της
  - οι απότομες κλίσεις του εδάφους
  - το μεσογειακό κλίμα
  - η παράδοση
  - η επιδεξιότητα των αμπελουργών,
- δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε οι Σιατιστινοί να καλλιεργούν από τα παλιά χρόνια σε τούτα τα εδάφη στο Δερβένι, στο Πέτρωβο, στις Σαμαρές και στη Τζιάγκινα, χιλιάδες στρέμματα αμπέλια, των οποίων η ποιότητα μέχρι σήμερα έμεινε απαράλλαχτη.

Οι ποικιλίες

Οι περισσότερες ποικιλίες που καλλιεργούν είναι παραδοσιακές, όπως το ξινόμαυρο το οποίο κυριαρχούσε, το μοσχόμαυρο, το χοντρόμαυρο το νιγρικιώτικο, το σκλήθρο αλλά και καινούργιες βελτιωμένες. Από τον θαυματουργό καρπό, που ο τρύγος του γίνεται στις αρχές του Οκτώβρη και η ζύμωση του αποστάγματός του σε δρύινα βαρέλια, παράγονται τα ονομαστά κρασιά της Σιάτιστας, το ροζέ, το κόκκινο, το μπρούσκο, το λευκό και το ξεχωριστό που το ονομάζουν λιαστό.

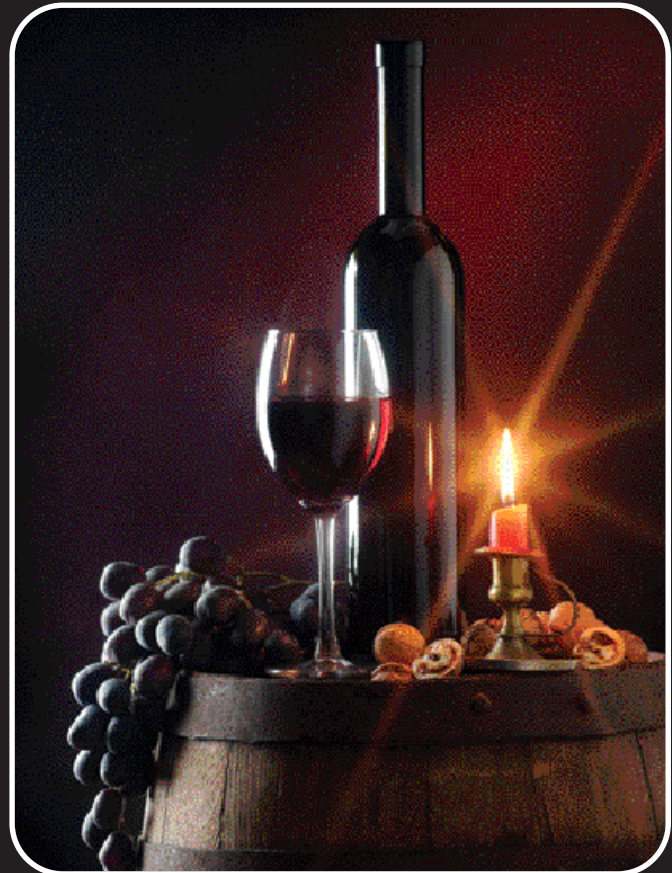
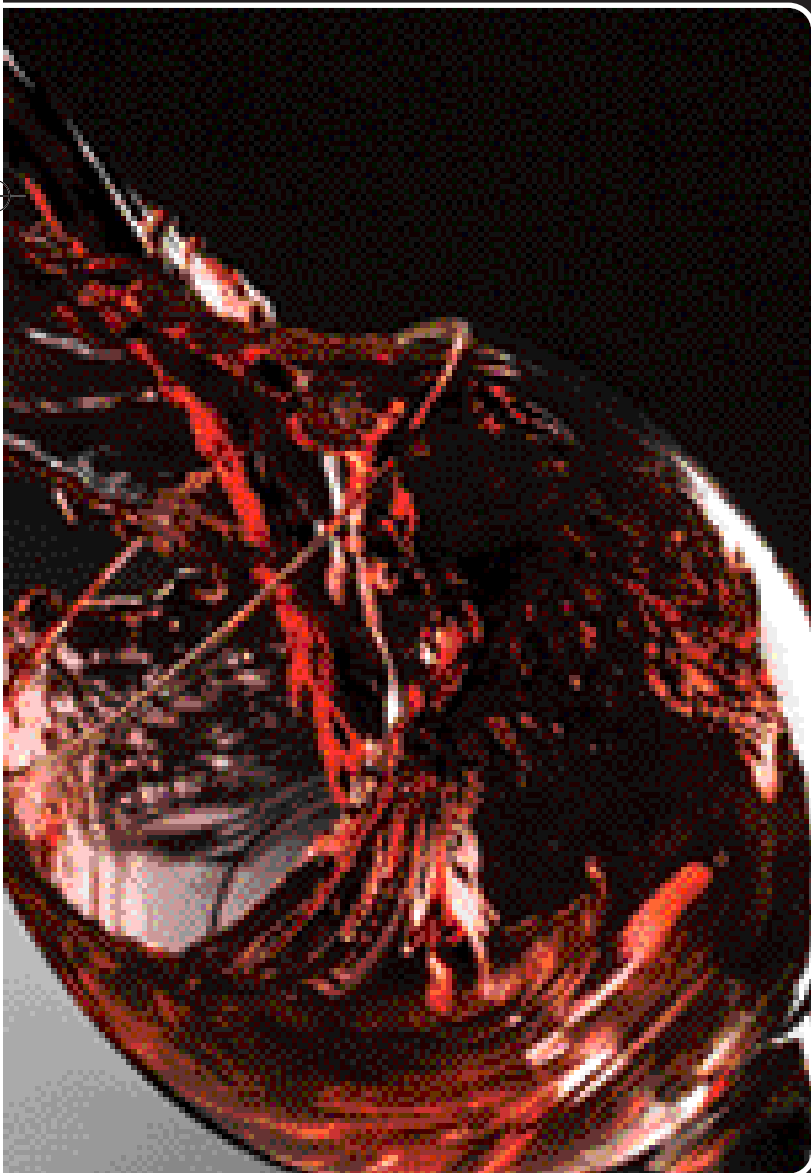
ΚΕΛΑΡΙΑ

Φύλακες της γεύσης

Τα κρασιά φυλάγονται για κάμποσα χρόνια στα κατώγια, στα κελάρια. Η επίσκεψη στα Σιαπισινά κελάρια γοητεύει ιδιαίτερα, όχι μόνο γιατί εδώ θα βιώσετε το κρασί σαν ένα ζωντανό οργανισμό και θα νιώθετε την μυρωδιά του να πλανάται στην ατμόσφαιρα αλλά και γιατί το κάθε κελάρι έχει και τη δική του γευστική προσωπικότητα.

Που οφείλεται αυτό;

- στις ιδανικές συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας των κελαριών (17°C το καλοκαίρι, 10o C το χειμώνα)

- στα δρύινα βαρέλια, όπου γίνεται η ωρίμαση και η παλαίωση, των οποίων η επίδραση στο χρώμα, στο άρωμα και στην γεύση είναι καταλυτική.

Το λιαστό κρασί

Γευστικότερο όλων των κρασιών είναι το πασιγνώστο «λιαστό» που πουλιέται ως ελιξίριο. Το λιαστό γίνεται από μαύρα μοσχάτα σταφύλια που τα αφήνουν στον ήλιο ως 8-10 μέρες ή στη σκιά έως και δύο μήνες. Μια ιεροτελεσσία, όπου οι Σιαπισινοί διατηρούν αναλλοίωτες τις παραδοσιακές τεχνικές και την απαράμιλλη ποιότητα.

Οινοευφροσύνη

Τα κελάρια ανήκουν στο τοπικό δίκτυο επισκεψιμων κελαριών της Σιάτιστας «Οινοευφροσύνη». Το λιγότερο φως του κελαριού, τα εργαλεία και τα σκεύη που χρησιμοποιούνται στην επεξεργασία του κρασιού, οι χώροι υποδοχής με τα παραδοσιακά τους πινελιές, τα αρώματα, οι γεύσεις αλλά και η φιλοξενία των παραγωγών, θα πλημμυρίσουν σταδιακά όλες τις αισθήσεις σας.

Κελλάρια

Καλλιόπης Δάρδα

Θεμελίωση σε βράχο

Στο ξενοδοχείο «Σιαπισινό Αρχονταρίκι», στη συνοικία της Γεράνειας (οδός Καράτζια 2), βρίσκεται το επισκέψιμο κελλάρι, «Καλλιόπη Δάρδα» που είναι θεμελιωμένο πάνω σε βράχο.

Μία δοκιμή - χίλιες λέξεις

Στον παραδοσιακό χώρο υποδοχής, θα δοκιμάσετε κρασιά όπως το ροζέ, το μπρούσκο, το ξινόμαυρο και το λιαστό, που παράγονται από ξινόμαυρα και μοσχόμαυρα σταφύλια που καλλιεργούνται στους αμπελότοπους Ριζά και Αργυρά της Σιάτιστας.

Παλαίωση

Τα κρασιά του κελαριού παράγονται από την ιδιοκτήτρια Δάρδα Καλλιόπη, σύμφωνα με τις παραδόσεις της οικογενείας και φυλάσσονται σε ιδανικές συνθήκες παλαίωσης.

Γεωργίας Γκουτσιαμάνη

Κελλάρι με περγαμνές

Από το 1840 υφίσταται το επισκέψιμο παραδοσιακό κελλάρι «Γεωργίας Γκουτσιαμάνη» που βρίσκεται στην Συνοικία της Γεράνειας (οδός Αναπαύσεως 17-18).

Βιολογική καλλιέργεια

Τα κρασιά παράγονται από βιολογικής καλλιέργειας σταφύλια των περιοχών Δερβένι, Πέτρωβο και Σαμαρές. Ζυμώνονται και ωριμάζουν σε δρύινα βαρέλια, σύμφωνα πάντα με όλες τις παραδόσεις των παλιών Σιαπισινών οινοποιών και φυλάσσονται σε ειδικές συνθήκες παλαίωσης.

Το οινοποιείο

Επισκέψιμο είναι και το οινοποιείο που έγινε μετά από τον συνεταιρισμό του Γιάννη Πολύζου και της Γεωργίας Γκουτσιαμάνη, με οικογενειακή παράδοση στην παραγωγή λιαστών κρασιών.

Βραβείο Gourmet

Δείτε από κοντά την διαδικασία της παραγωγής και δοκιμάστε κρασιά όπως το ροζέ, το κόκκινο, το λευκό και το λιαστό Σιάτιστας που βραβεύτηκε σαν το πιο γλυκό, αρωματικό κρασί της χρονιάς (2007-2008) με το βραβείο Gourmet.

Ναούμ και Κατ. Δημόδα

Μοναδικοί συνδυασμοί

Το επισκέψιμο κελλάρι «Της Κυρασανούκος» και «Της Κατερίνας» βρίσκονται στη Χώρα και σας παρέχουν την δυνατότητα να δοκιμάσετε κρασιά όπως το λιαστό, το ροζέ και το Μπρούσκο, αλλά και τοπικό τοίπουρο, καθώς και το μοναδικό λικέρ από τοίπουρο και πικραμύγδαλο (Amareto).

Παλαίωση

Τα κρασιά και το τοίπουρο των κελαριών παράγονται από τους ιδιοκτήτες Ναούμ και Κατερίνα Δημόδα σύμφωνα με τις παραδόσεις των παλιών Σιαπισινών οινοποιών και φυλάσσονται σε ειδικές συνθήκες παλαίωσης και σε βαρέλια δρύινα, κασιτανιάς και ρόμπολου.

Βιολογική καλλιέργεια

Τα κρασιά και τα τοίπουρα παράγονται από βιολογικής καλλιέργειας σταφύλια στις περιοχές Τζάγκαϊνα και Σαμαρές της Σιάτιστας. Οι ποικιλίες που καλλιεργούνται είναι: μοσχόμαυρα, ξινόμαυρα, χοντρόμαυρα, σκλήθρα και νεγκρικόπκα.

Παναγιώτη Καλαμπούκα

Σιατιστινός χαρακτήρας

Στη συνοικία της Γεράνειας (οδός Κρήτης 1), βρίσκεται το επισκέψιμο παραδοσιακό κελάρι «Καλαμπούκας Παναγιώτης» και σας παρέχει την δυνατότητα να δοκιμάσετε τα ονομαστά κρασιά της Σιάτιστας, όπως το Σιατισινό μπρούσκο ξινόμαυρο.

Παλαίωση

Όλα τα κρασιά του κελαριού παράγονται σύμφωνα με τις παραδόσεις της οικογενείας Καλαμπούκα, οινοποιούς από το 1901, και φυλάσσονται σε ειδικές συνθήκες παλαίωσης.

Ποικιλίες

Τα κρασιά του κελαριού παράγονται από σταφύλια που καλλιεργούνται στην περιοχή Πέτροβο της Σιάτιστας. Οι ποικιλίες που καλλιεργούνται είναι: μοσχόμαυρα, και χοντρόμαυρα.

Στέφανου Μπόντα

Θεμελιωμένο στο βράχο

Στη συνοικία της Χώρας, στην περιοχή Αγία Τριάδα (οδός Δ. Μπίτσια 14) βρίσκεται το επισκέψιμο κελάρι «Στέφανος Μπόντας». Το σπίτι χτίστηκε το 1850 και είναι θεμελιωμένο πάνω σε βράχο. Στον χώρο υποδοχής θα γευτείτε τα ονομαστά κρασιά της Σιάτιστας όπως το λιαστό, μαύρο μπρούσκο, κόκκινο, ροζέ. Παλαιωμένα κρασιά άνω των 10-12 ετών αλλά και τοπικό τσίπουρο.

Η παλαίωση

Τα κρασιά παράγονται από τον ιδιοκτήτη Στέφανο Μπόντα σύμφωνα με τις παραδόσεις των παλιών Σιατιστινών οινοποιών και φυλάσσονται σε ειδικές συνθήκες παλαίωσης. Για την παλαίωση του λιαστού χρησιμοποιούνται βαρέλια από ξύλο καστανιάς.

Βιολογική καλλιέργεια

Αξίζει να σημειωθεί πως τα κρασιά και τα τσίπουρα του κελαριού παράγονται από βιολογικής καλλιέργειας σταφύλια στις περιοχές Δερβένι, Σαμαρές Τζάγκαϊνα, και Ράχες της Σιάτιστας. Οι ποικιλίες που καλλιεργούνται είναι: μοσχόμαυρα, ξινόμαυρα, χοντρόμαυρα.

Κωνσταντίνου Διαμαντή

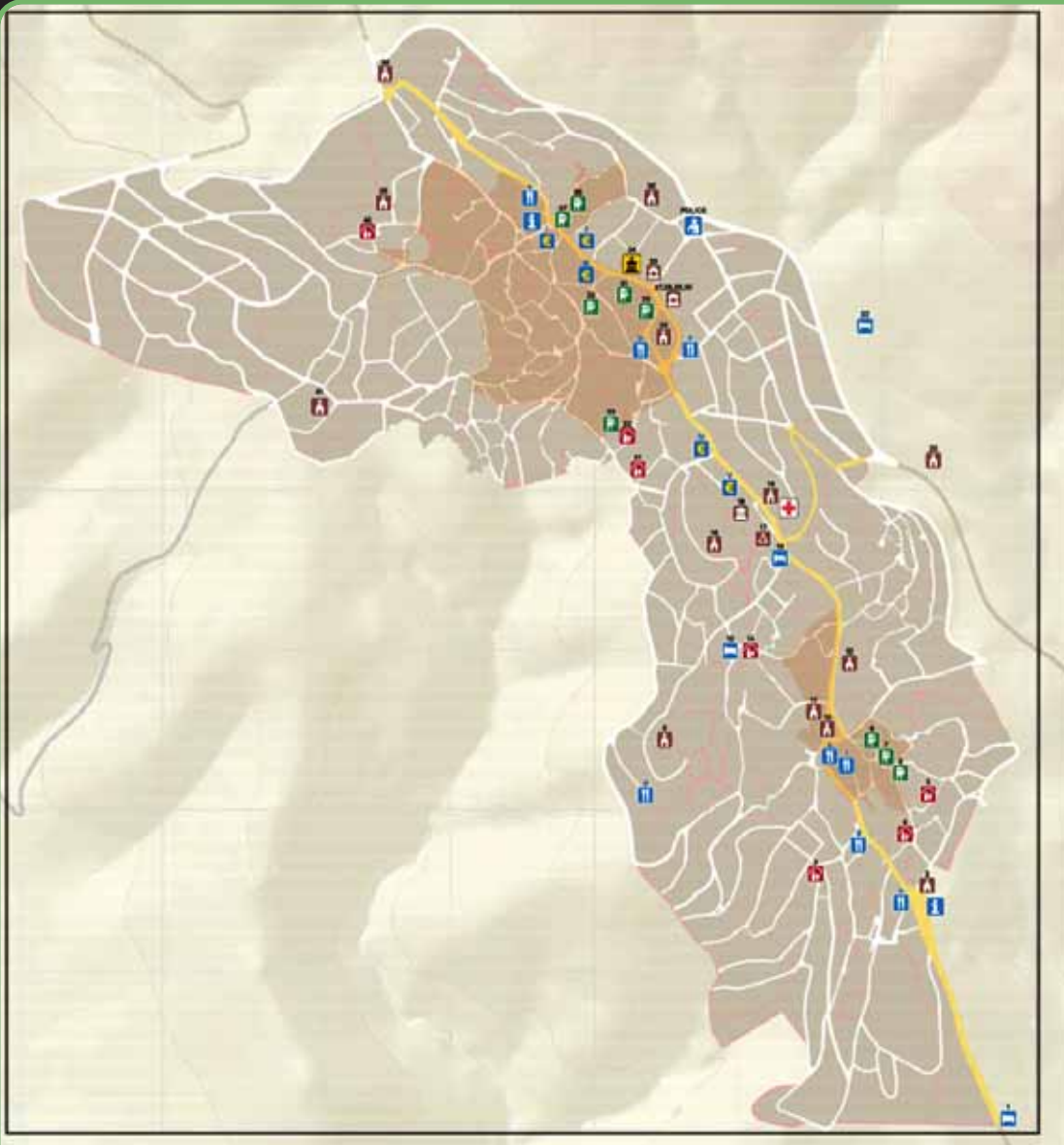
Στη συνοικία της Γεράνειας βρίσκεται το επισκέψιμο παραδοσιακό κελάρι «Κωνσταντίνος Διαμαντής». Πρόκειται για έναν χώρο με εξαιρετική αισθητική και στοιχεία παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που παρέχει τη δυνατότητα στον επισκέπτη, μετά την ξενάγηση στα αρχοντικά και στα μνημεία της πόλης, να δοκιμάσει ονομαστά κρασιά ένα εκ των οποίων είναι το λιαστό.

Τα προϊόντα του κελαριού παράγονται σύμφωνα με τις παραδόσεις των παλιών Σιατιστινών οινοποιών και φυλάσσονται στο κελάρι σε ειδικές συνθήκες παλαίωσης.

Το κελάρι ανήκει στο άτυπο τοπικό δίκτυο επισκέψιμων κελαριών της Σιάτιστας «Οίνο ευφροσύνη».

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

- Αρχονικό / Mansion
- Αστυνομικό Τμήμα / Police Station
- Βιβλιοθήκη / Library
- Δημαρχείο / City Hall
- Εκκλησία / Church
- Μουσείο / Museum
- Εστιατόριο / Restaurant
- Κέντρο Πληροφόρησης Επισκεπτών / Information Centre
- Κέντρο Υγείας / Health Center

- Κελάρι / Wine Cellar
- Μητρόπολη / Metropolis
- Ξενοδοχείο / Hotel
- Τράπεζα / Bank
- Χώρος Στάθμευσης / Parking
- Κατοικίες / Houses
- Πεζόδρομος / Mall
- Ιστορικός Τόπος / Historical Place

- ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ / RESTAURANTS
- a. Τρία Πηγύδια / Τρία Pigadia
- b. Φούρκα / Fourka
- c. Πάρκο / Parko
- d. Ευ ζην / Ef zin
- e. Πλάτανος / Platanos
- f. Ιράνεια / Irania
- g. Γραβόδικα / Gravadika
- h. Πέρινο / Périno

- ΤΡΑΠΕΖΕΣ / BANKS
- I. Αγροτική / Agricultural Bank
- II. Πειραιώς / Piraeus Bank
- III. Εθνική / National Bank
- IV. Εμπορική / Commercial Bank
- V. Άλφα / Alpha Bank

ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

ΓΙΑ ΚΑΛΗ ΞΕΚΟΥΡΑΣΗ Με υψηλή αισθητική και για όλα τα βαλάντια τα τέσσερα ξενοδοχεία της Σιάτιστας είναι ανά πάσα στιγμή έτοιμα να σας φιλοξενήσουν. Τα περισσότερα από τα καταλύματα προσφέρουν και φαγητό.

ΓΕΥΣΤΙΚΕΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ Σας περιμένουν στα εστιατόρια, μαγειρεία, και ψιστομαζαρέτες της πόλης. Μην ξεχάσετε να δοκιμάσετε τα παραδοσιακά φαγητά όπως τα μοναδικά «σαρμάδια», το «τυλιχτό αρνί», τους «κεφτέδες με ζμί» και τις «παραδοσιακές πίτες» που προσφέρουν πλούσια γευστική εμπειρία.

ΧΑΡΕΙΤΕ ΤΗ ΖΩΗ ΣΑΣ Σε ένα από τα πιο όμορφα βουνά της Δυτικής Μακεδονίας το ΜΠΟΥΡΙΝΟ, που απέχει μόλις 10 χιλιόμετρα από την πόλη της Σιάτιστας. Ο Επισκέπτης που θα το επισκεφτεί έχει την δυνατότητα να καταλύσει στο καταφύγιο και να περιηγηθεί στην κοιλάδα του Μεσιανού νερού, όπου η σπάνια κλωρίδα και πανίδα θα σας καταπλήξουν. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την δράση και τις εκδρομές που διοργανώνονται στην περιοχή ο ορειβατικός σύλλογος Σιάτιστας είναι πρόθυμος να σας ενημερώσει στο τηλέφωνο 2465022805.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Δημαρχείο	2465021280
Δ.Ε.Π.Π.Τ.Α.Σ.	2465022800
Αστυνομία	2465021111, 2465021208
Βιβλιοθήκη	2465021261
Δασαρχείο	2465021228
Δ.Ο.Υ.	2465021295, 2465021301, 2465021302
Επιμελητήριο	2465022930
Ι.Κ.Α.	2465021312
Κέντρο Υγείας	2465022222, 2465022277
Κ.Ε.Π.	2465047016
Ο.Τ.Ε.	2465021599, 2465021399
Ταχυδρομείο	2465021492
Τελωνείο	2465021900
Φαρμακεία	2465021895, 2465021018, 2465022270
Τράπεζα Αγροτική	2465021666
Τράπεζα ΑΛΦΑ	2465022955
Τράπεζα Εθνική	2465023463, 2465021970, 2465021294
Τράπεζα Εμπορική	2465023340, 2465021998
Τράπεζα Πειραιώς	2465047080

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

Αρχονικό	2465021298, 2465022780
Ιβερία	2465047054, 2465024055
Σιάτιστα	2465047047
Σιατισινό αρχονταρίκι.....	2465047020

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ

Γραβάδικα	2465022711
Ευ Ζην	2465021133
Ιράνεια	2465021059
Πάρκο	2465021816
Πέτρινο	2465300545
Πλάτανος	2465021066
Τρία Πηγάδια.....	2465022991
Φούρκα	2465021521

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

ΚΤΕΛ Σιάτιστας	2465021333
Ταξί	2465021791

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΑ ΚΕΛΑΡΙΑ

Γκουζιαμάνη Γεωργία	2465021059
Δάρδα Καλλιόπη	2465047022
Δημόλα Αικατερίνη	2465021508
Δημόλας Ναούμ	2465021508
Διαμαντής Κωνσταντίνος	2465022689
Καλαμπούκας Παναγιώτης	2465022261
Μπόντας Στέφανος.....	2465021621

